

men att senaten kan föreslå eller medverka genom ändringar och tillägg såsom vid andra förslag. En praxis lika gammal som konstitutionen har emellertid gifvit representanternas hus rätt att först behandla äfven utgiftslagar. Den senaten i dessa frågor tillkommande ändringsrätten begagnas i stor utsträckning, och i verkligheten är det denna del af kongressen, som har det öfvervägande inflytandet i finansiella frågor.

Den tanke, som nu af oss framförts, är, såsom bekant, ingalunda ny. Vid behandlingen af Kungl. Maj:ts till 1902 års Riksdag aflättna proposition angående inkomstskatt uttalade bevillningsutskottet den mening, att de viktigaste grunderna för denna skatt borde undandragas de gemensamma voteringarna inom Riksdagens bägge kamrar. Utskottets yttrande i denna del föranledde icke till något Riksdagens beslut, men Första Kammaren beslöt för sin del, att i Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t borde ingå följande uttalande:

'Till de af Riksdagen hittills gjorda erinringar rörande förslagets innehåll och skattens anordnande kan läggas ännu en anmärkning, som gäller förslagets konstitutionella form. Det är naturligt, att en inkomstskatt, hvilken efter skilda grunder och i olika hög grad beskattar olika inkomstarter, måste föranleda många och starka meningsstrider. Önskvärdt vore därför, att sagda grunder, äfvensom den därmed sammanhängande progressionsskalan, vunne större fasthet än den för afgörande af bevillningsfrågor stadgade ordning lämnar. Riksdagen vill alltså såsom sin mening uttala, att Kungl. Maj:t måtte förelägga en kommande Riksdag förslag till sådan ändring i regeringsformen och riksdagsordningen, att de allmänna grunderna för taxering af inkomst enligt en inkomstskatteförordning icke måtte kunna ändras i annan ordning än genom båda kamrarnes samstämmiga beslut, under det att Riksdagen förbehålles att inom de på sådant sätt angifna gränser, enligt de regler, som gälla för bevillningens reglerande, bestämma skattebelopp och lämna öfriga föreskrifter.'

Någon sådan ändring i grundlagen blef emellertid icke förelagd 1903 års Riksdag.

Vid nästlidna års riksdag väcktes därefter i Första Kammaren af herrar G. F. Östberg och Hugo Tamm en motion (n:o 54) i det af oss angifna syfte, hvilken utmynnade i ett förslag om antagande af vissa tilläggsbestämmelser till § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen. Denna motion blef af konstitutionsutskottet med några mindre väsentliga förändringar tillstyrkt. Utskottets förslag godkändes af Första Kammaren, men afslogs af Andra Kammaren med 133 röster emot 75. Herrar Östbergs och Tamms förslag upptogs därefter i nästan

oförändradt skick i en ny motion (n:o 60), afgifven vid samma riksdag af herr Chr. Lundeberg m. fl., hvilka därjämte hemställde, att Riksdagen måtte besluta att i samband med öfriga grundlagsändringar, som upptoges i blifvande beslut rörande utsträckning af valrätten till Andra Kammaren, antaga det af dem framställda förslaget. Detta tillvann sig vid votering i Första Kammaren 67 af 143 afgifna röster, men kom icke under omröstning i Andra Kammaren.

Då äfven vid innevarande års riksdag åtskilliga förslag föreligga om utsträckning af den politiska valrätten till Riksdagens Andra Kammar, hafva vi ansett oss såsom en förutsättning för bifall till en röst-rättsreform böra anknyta bestämmelser af den art, som ofvan angifvits.

Vi hafva därvid ledts af den tanken, att, om det måste i och för sig anses välbetänkt och för samhällets lugna utveckling nödvändigt att för beslut i ofvanberörda beskattningsfrågor påfordra samstämmighet mellan kamrarne, ett dylikt kraf med så mycket större bestämdhet gör sig gällande då Andra Kammaren, därest Kungl. Maj:ts eller annat därmed jämförligt förslag vinner Riksdagens bifall, otvifvelaktigt kommer att förete ett helt olika och vida mera radikalt skaplyne än nu. Och vi kunna ej finna annat, än att politisk klokhet bjuder att i samband med utsträckning af den politiska rösträtten vidtaga en sådan åtgärd, då efter rösträttsutvidgningens genomförande långt mindre utsikt förefinnes, att den af oss ifrågasatta grundlagsändringen framdeles skall kunna genomföras.

Emot vårt förslag läser den invändningen icke med fog kunna göras, att detsamma icke står i organiskt samband med rösträttsfrågan, utan utgör en sammankoppling af två för hvarandra främmande frågor. Väl ingå de här ifrågasatta stadgandena icke såsom ett led i rösträttsbestämmelserna, men om det vid genomförande af en grundlagsreform befinnes, att densamma icke kan utan fara för samhället vidtagas, därest icke jämväl ändring af ett annat grundlagsbud sker, synes oss uppenbart vara, att det samband förefinnes, som nödvändiggör båda reformernas samtidiga genomförande.

Ej heller kan det med skäl sägas, att det af oss framställda förslaget är för sent väckt, och att det önskemål, vi eftersträfva, uttryckligen borde hafva angifvits i den år 1902 aflåtna skrifvelse, hvari ett nytt rösträttsförslag af Kungl. Maj:t begärdes. Vid den debatt, som föregick nämnda skrifvelses aflåtande, gjordes nämligen inom Första Kammaren från flera håll så bestämda uttalanden i nu angifna riktning, att man med fog kunde vänta, att Kungl. Maj:t åt de sålunda framburna

synpunkterna skulle vid utredningen af rösträttsfrågan ägna vederbörligt beaktande. — Så har emellertid icke skett. Dessutom borde det icke väcka förundran, att man nu, sedan de vidtgående bestämmelser, som innehållas i Kungl. Maj:ts rösträttsförslag, blifvit kända, finner det än mer angeläget att vidtaga en grundlagsändring, som är ägnad att afvärja åtminstone vissa af de faror, hvilka genom ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag i oförändradt skick kunna uppstå.

Då enligt Kungl. Maj:ts förslag till ändring i §§ 31, 49 och 53 regeringsformen och §§ 10, 25, 27, 28 och 29 riksdagsordningen en hufvudsaklig del af de valberättigade och i följd däraf antagligen äfven af ledamöterna i Riksdagens Andra Kammare skulle komma att utgöras af medborgare, som till staten erlægga ringa direkt skatt, och då vid genomförande af en sådan reform måste förutsättas möjligheten, att dessa ledamöter kunna bilda flertalet vid de gemensamma voteringarne, synes det vara en bjudande plikt för dem, som önska reformens framgång, att vidtaga sådana bestämmelser, att ensam beslutanderätt i berörda skattefrågor icke måtte läggas i händerna på dem, som alldeles icke eller blott i ringa grad deltaga i skatternas utgörande.

På grund af hvad sålunda anförts, få vi hemställa,

att Riksdagen måtte besluta att i samband med öfriga grundlagsändringar, som upptagas i blifvande beslut rörande utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af nedannämnda grundlagsstadganden:

§ 71 regeringsformen.

På enahanda sätt förfares jämväl, där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning, eller bevillningens fördelning till utgörande; dock att bägge kamrarnes sammanstående beslut erfordras ej mindre för meddelande af nya bestämmelser rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet, än äfven, när fråga är om bevillnings utgörande efter progressiv skala (eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet), för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag samt den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå.

§ 65 riksdagsordningen.

När i fråga om statsutgifter eller beviljning, med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmäles, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvari hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfrige sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln uppbruten genast förstöras.'

Förenämnda motion vann icke konstitutionsutskottets understöd, och som skäl härför anförde utskottet, att det 'icke ansett lämpligt att med den nu ifrågasatta valrättsreformen förbinda andra spörsmål, än dem, som med densamma stå i oskiljaktigt samband'.

Mot detta utskottets yttrande anförde hrr Lars Berg, Carl Nyström och friherre Rappe sin reservation så lydande: 'Vi hafva visserligen i allt öfrigt instämt i utskottets yttrande och förslag, men tillika, på de af herr Lundeberg m. fl. i motionen n:o 32 anförda skäl, ansett, att utskottet i samband med öfriga angående utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare framlagda förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen bort föreslå ändring af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen. Vi hafva nämligen icke kunnat finna, att dessa föreslagna ändringar i reglerna för de gemensamma voteringarna icke lämpligen böra såsom villkor förbindas med den ifrågavarande rösträttsutvidgningen, då å ena sidan behovet och nödvändigheten af en sådan begränsning af dessa voteringar från många håll framhållits och erkänts — icke minst kraftigt från statsrådsbanken under 1904 års rösträttsdebatt i Första Kammaren — och då å andra sidan vi icke kunna tänka oss någon annan möjlighet för genomförande af den försiktighetsåtgärd, som så allmänt anses vara af nöden, än att detta sker i samband med rösträttsreformen' och yrkade, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen. Densamma tillvann sig vid votering i Första Kammaren 59 af 141 afgifna röster, men kom icke under omröstning i Andra Kammaren.»

Till stöd för sitt förslag har herr *Ödman* uti motionen n:o 135 framlagt följande motivering: Herr Ödmans
motivering.

»Hvilken uppfattning man än hyser om lämpligheten af den politiska rösträttens utvidgning eller gränsen därför, torde hvarje förslag i den ena eller andra riktningen likväl böra mötas i den åsikt, att den svenske medborgare, som fullgjort föreskrifna villkoren för åtnjutande af politisk rösträtt, icke bör af olämpliga stadganden i grundlagen hindras att denna sin rösträtt utöfva.

Så har emellertid hittills varit förhållandet med en talrik klass svenska medborgare, nämligen sjömännen, hvilka under utöfvande af sitt yrke, vanligen befinna sig utomlands eller på inländska platser, så långt aflägsna från deras hemorter, att de icke utan stor och gentemot befraktare och redare oförsvarlig tidsförlust, i förening med kännbar kostnad, kunna infinna sig vid en valförrättning, hvarför i de flesta fall icke ens tiden är dem närmare bekant. I samma ofördelaktiga ställning i berörda hänseende äro äfven våra storsjöfiskare, hvilka i veckotal tillbringa sin tid på hafvet.

Alldenstund riksdagsordningens § 24 med dess nuvarande lydelse stadgar, att rösträtt icke får utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer, skola sjömännen sålunda, om ingen ändring af detta sker, fortfarande liksom hittills sakna den medborgarerätt, hvarpå från andra samhällsklassers sida så kraftiga yrkanden under flera år framkommit. Ju mera afseende dessa yrkanden vinna, desto hårdare måste sjömännen känna sig tillbakasatta.

I samma ställning som sjömännen hafva i här omförmälda hänseenden befunnit sig äfven andra, om än icke så talrika, representanter från andra medborgareklasser, hvilka af en eller annan anledning varit förhindrade iakttaga personlig inställelse vid riksdagsmannaval, men genom utsträckningen af de värnpliktiges öfningstid tillkomma ytterligare ett stort antal röstberättigade, tillhörande svenska armén och flottan, hvilka af sina militära plikter nödgas under nu gällande grundlagsstadgande afstå från utöfvande af den medborgarerätt, hvaraf de eljest äro i besittning. Detsamma kan sägas om personer, anställda vid järnvägar, post- och telegrafverken m. fl.

Då jag och med mig hvarje billigt tänkande måste anse, att nu påpekade missförhållande icke kan stå väl tillsammans med den grundtanke, som bör bilda underlaget för hvarje rättvist afvägande af medborgerliga rättigheter och plikter, har jag funnit mig uppfordrad att föreslå en ändring af berörda § 24 riksdagsordningen i ändamål att så-

vidt möjligt förekomma, att ingen röstberättigad må genom obilligt lagstadgande hindras från utöfvande af sin rösträtt eller med andra ord från fullgörande af sin medborgerliga plikt.

Den förändring, som jag alltså tager mig friheten föreslå, är icke någon nyhet, eftersom de bestämmelser, hvilka jag tagit till mönster, äro gällande i Norge för inrikes vistande ända från 1884 och för utrikes vistande sedan införandet af lagen af den 5 juni 1897, och tillämpas enahanda princip i Nordamerikas förenta stater och Schweiz, liksom förslag om liknande rätts införande varit å bane i brittiska parlamentet.

Jag har trott det vara lämpligast, att erforderliga anvisningar till de röstberättigades ledning likasom i Norge lämnas i en särskild lag, till hvilken kunde i riksdagsordningens § 24 hänvisas.»

Herr Anders-
sons motive-
ring.

Herr *Andersson* har på följande sätt motiverat sitt uti motionen n:o 152 framställda förslag:

»Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 55 till innevarande års Riksdag angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i regeringsformen och riksdagsordningen, afseende utvidgning af den politiska rösträtten, har i § 14 riksdagsordningen (nuvarande § 13), sådan den i förslaget formulerats, den bestämmelsen, att af Andra Kammarens 230 ledamöter skola 165 väljas för landet och 65 för städerna. Enligt senast utkomna folkmängdsstatistik skulle en riksdagsman för stad i så fall komma att i medeltal representera en folkmängd af omkring 16,000 personer och en riksdagsman för landsbygden omkring 24,000 personer. En sådan skillnad mellan städernas och landsbygdens representationsrätt kunde möjligen förklaras och försvaras i de tider, då landsbygden knappast ägde något annat näringsintresse att representera än jordbrukets. Men i våra dagar, då snart sagdt hvarje näringsgren har sina idkare likaväl på landsbygden som i städerna, och då å landsbygden ofta påträffas samhällen, som med afseende på såväl sin folkmängd som sina industriella anläggningar, sina folkbildningsanstalter och mycket annat fullt ut kan mäta sig med de mindre städerna, kan knappast något rimligt skäl anföras för en sådan missproportion mellan städernas och landsbygdens representationsrätt. Då emellertid statistiken visar oss, att städernas folkmängd ökas i större proportion än landsbygdens, torde rimligtvis något större representationsrätt tillerkännas städerna, på det icke i en snar framtid landsbygden skulle komma att med afseende på representationsrätten intaga en fördelaktigare ställning än städerna. Om, såsom jag här nedan föreslår, antalet riksdagsmän bestämdes till 55 för städerna

och 175 för landsbygden, skulle enligt förut åberopade folkmängdsstatistik en riksdagsman i stad i medeltal komma att representera en folkmängd af omkring 20,000 personer och en riksdagsman på landet en folkmängd af omkring 23,000 personer. Om man nu, såsom rimligt är, antager, att städernas folkmängd fortfarande kommer att ökas i större proportion än landsbygdens, skulle så småningom äfven denna olikhet utjämnas och full rättvisa komma att med afseende på representationsrätten tillerkännas stad och land i deras förhållande till hvarandra.

Ett reformkraf, som ofta i Riksdagen såväl som i pressen och å folkmöten framställts, är krafvet på en bestämd gemensam valdag för hela riket med afseende på valen till Riksdagens Andra Kammare. Det har ock vid åtskilliga tillfällen och senast i år tydligt framgått, att den nu bestämda valtiden, september månad, är olämplig. Val, som öfverklagas, hinna nu icke alltid blifva afgjorda i sista instansen innan Riksdagen sammanträder, ett missförhållande, som än ytterligare skall komma att förvärras, därest Kungl. Maj:ts förslag om omval, där absolut majoritet ej vunnits, skulle antagas. Det torde därför vara af stor vikt, att valen bestämmas till en tidpunkt mera aflägsen från Riksdagens början än som nu är fallet, och anser jag juli månad vara i detta afseende den lämpligaste.»

Herr *Lithander* har i sin ofvan omförmälda motion n:o 31 an- Herr Lithan-
ders moti-
vering.
dragit följande:

»Då en så stor och genomgripande sak föres fram på dagordningen som den att afsevärdt utsträcka valrätten till ett lands representantförsamling, ligger det naturligtvis synnerlig vikt på att de nya bestämmelserna blifva rättvisa och väl afvägda. I motsatt fall — äfven om bestämmelser, som blifvit mindre allvarligt pröfvade, kunna för stunden anses lämpliga — får landet under långliga tider hårdt umgälla hvad som brast i förutseende och rättsinhet.

Ett så stort steg som införandet af allmän politisk rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare bereder man sig nu att taga här i landet. Mångahanda hafva de antydningar varit, som gjorts angående de tilläggbestämmelser, som härtill borde fogas, för att en så långt utsträckt politisk befogenhet skall verka rättvist och för samhällets goda framtid betryggande. Det i kungl. propositioner framlagda förslaget om proportionsval har afsett en sådan betryggande åtgärd till förmån för sanning och rättvisa. Första Kammaren, som ingalunda med något grundadt skäl kan beskyllas för bristande tillmötesgående

i rösträttsfrågan, har tvenne gånger, både 1904 och 1905, med tillmötesgående emottagit härpå byggda förslag till införande af allmän politisk rösträtt, och det är Andra Kammaren, som satt sig emot reformens genomförande. — Att, trots detta faktum, Första Kammaren i agitationssyfte tillvitas omedgörlighet i rösträttsfrågan, är således en orättfärdighet.

På detta sätt har inträffat, att vi nu stå inför en rösträttsreform, som går i riktningen att göra det svenska samhällets väl eller ve beroende af endast och allenast den tillfälliga numeriska öfverlägsenheten, och att allt vägande af politiska värden skall gifva vika för ett enkelt räknande af individer. Då inträder frågan, huruvida icke till rättvisans förmån dock ännu någonting kan göras för ett planmässigt afvägande af de politiska rättigheterna.

Visserligen är det sant, att de vägar, på hvilka den nuvarande situationen skapats, icke alltid varit de bästa. Från början har yrkandet på den allmänna rösträtten — icke utsprunget ur något verkligt behof hos folket — framdrifvits med konstlade medel. Genom upphetsningar och ohållbara påståenden har en opinion skapats, där den förut icke fanns. Den enskilda maktlystnaden torde hafva varit den egentligen drivande kraften i den liberala rösträttsagitationen, och vi hafva ju nu ock fått bevittna, hur ledigt språnget kan tagas från folkmötestribunen till statsrådstabureten.

Emellertid hafva vi nu alla under vissa förutsättningar accepterat den allmänna rösträttens princip, och det gäller att infria detta löfte. I detta syfte är det, som jag vågar taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk för det förslag, som här nedan framställes.

Begreppet allmän rösträtt måste alltid förblifva sväfvande, emedan det aldrig kan i sin fulla utsträckning tillämpas; men när den allmänna rösträtten en gång blifvit proklamerad, och därtill utvecklingen synes vilja taga den riktningen, att den enkla okvalificerade majoriteten skall enväldigt råda öfver valen till Andra Kammaren — då den mera betänksamma och modererande medelklassen (jordbrukare, handlande, fabrikanter, handverkare, tjänstemän m. fl.) skall lämna plats för en församling, bestående till allra största delen af arbetarnes speciella valkandidater — då synes mig den slutsats vara ofrånkomlig, för hvilken jag här söker tillämpning.

Jag anser och vill härmed framhålla, att den allmänna numeriska rösträtten kräfver, att äfven *kvinnor* få tillträde till valurnorna.

Frågan om kvinnans tillträde till det politiska lifvet är visst icke ny. Tänkare och politiker hafva redan längre sysselsatt sig med denna

fråga, och åtskilliga af de mest framstående, t. ex. Stuart Mill, hafva med värma ådagalagt rättvisan och lämpligheten af kvinnors valrätt till parlamentet.

Enligt den nya kommunal-lagstiftningen i England af 1894 har kvinnan fått tillträde till en mängd publika områden, som nära sammanhänga med det politiska lifvet (t. ex. alla kommunala val, skolstyrelser, grefskapsstyrelser m. m.) och öfver hufvud är inom den lokala själfstyrelsens alla delar all åtskillnad mellan mäns och kvinnors befogenhet fullkomligt utplånad.

I vårt eget land har kvinnan rösträtt vid kommunala val.

Då nu i vårt land på den manliga sidan föreslås — i olikhet med hvad som äger rum i andra länder — ett flertalsvälde utan konstitutionella motvikter, så är den tiden kommen, då kvinnornas anspråk på valrätt till Andra Kammaren blifvit fullt befogade och blott innebära en enkel handling af rättvisa.

Ty hvilka begrepp man än må fästa vid den allmänna rösträtten såsom sådan, så är det först och främst klart, att från dess utöfning icke rimligtvis kan uteslutas någon enda af de samhällsmedlemmar, som genom ett produktivt och nyttigt arbete gagna samhället och till samhället betala skatt. Men det är också klart, att uttrycket 'allmän rösträtt' blifver en grof osanning, om öfver hälften af landets till myndig ålder komna innevånare fortfarande hållas uteslutna från allt lagstadgadt inflytande på sammansättningen af landets representation.

I vår tid och under nu inträdda sociala förhållanden finnes ett betydligt antal kvinnor, som äro verksamma på det ekonomiska och på det administrativa området och där förträffligt fylla sin plats i samhällets arbete. Många kvinnor drifva enskild affärsverksamhet, i vissa fall af ej obetydlig utsträckning, andra äga och förvalta stora landtegendomar, och talrika fruntimmer äro anställda i det allmännas tjänst på en mängd olika områden. Om alla dessa kan sägas, att de besitta större bildning och hafva en ansvarsfullare medborgerlig verksamhet än flertalet af de många nya manliga väljare, som genom det föreliggande rösträttsförslaget skulle få tillträde till valurnorna. Det ligger en fullständig orimlighet t. ex. däri, att ett fruntimmer, som äger en stor landtegendom eller drifver en betydande affär, ej själf skulle få utöfva rösträtt, under det denna rätt tillkommer hennes ringaste tjänare.

Jag finner alltså de petitioner, som från en hel del kvinnliga möten tillställts regering och Riksdag, fullt befogade och kan ej se annat än att denna sak bör upptagas i samband med det föreliggande förslaget till införande af allmän politisk rösträtt i vårt land.

Ur de riksdagsmännen tillhandakomna skrivelserna från ett stort antal kvinnliga rösträttsmöten vill jag anföra följande uttalande från Stockholm:

'En slutgiltig lösning kan icke sägas vara genomförd ens genom den mest vidsträckta rösträttsutvidgning för män, så länge halfva antalet vuxna medborgare fortfarande utestänges; och ett åsidosättande af kvinnorna skulle därför under nuvarande förhållanden, vare sig man ser saken ur liberal eller konservativ synpunkt, visa sig vara ett felgrepp. Allt flera kvinnor nödgas i våra dagar själfva förvärfva sitt uppehälle genom arbete utom hemmet, och allt flera komma följaktligen att direkt deltaga i kommunens och statens skattebördor; allt flera kvinnor bära ock sin andel i det sociala reformarbetet.'

'Hur de svenska kvinnorna själfva uppfatta saknaden af delaktighet i lagstiftningen, därom vittnar bl. a. den starka utvecklingen af vårt lands kvinnliga rösträttsorganisation, som nu omfattar 46 olika lokalföreningar. Utgår man från den s. k. personlighetsprincipen i rösträttsfrågan, så framgår därur också själfklart teorien om kvinnans rösträtt, och utgår man från samhällsintressets princip, är det ett faktum, att kvinnornas erfarenhet och omdömesförmåga inom alla slags humanitära frågor i våra dagar allt mera tagas i anspråk af samhället'

Dessa skäl torde befinnas svåra att vederlägga.

Jag har visserligen städse haft den uppfattningen, att kvinnans bästa och förnämsta verkningskrets är familjen och det husliga lifvet, men lika litet som andra kan jag vara blind för det faktum, att i vår tid ett allt större antal kvinnor föras in på områden, där de ställas i ett mera omedelbart förhållande till samhället, hvilket af dem utkräver skatt i samma utsträckning som af män.

Till denna mera allmänna motivering vill jag foga ett par särskilda skäl, som synas mig vara af vikt.

Det lär ej kunna förnekas, att genom införandet af den allmänna rösträtten för män sannolikt mycken ovederhäftighet kommer att inblandas i det politiska lifvet, och många mindre välbetänkta ytterlighetsåtgärder komma att sättas under debatt, hvilket allt kan komma att med framgång utnyttjas för partiändamål, som ej sammanfalla med samhällets intressen. Det kvinnliga elementet med sitt blidare och mindre för ytterligheter fallna skaplynne kan härtill bilda en motvikt, då kvinnans känslor och uppfattningar äro mera riktade på familjen och det enskilda lifvet. Exempel härpå torde icke vara svåra att finna. Särskildt skulle i våra tider ett kvinnligt inflytande troligen förmått att

betydligt moderera våldsamheten i den socialistiska politik, som skapar så mycket elände i arbetarnes hem. De bittra tårar, som gråtas i dessa hem, då husfadern af ett tyranniskt partiväsen tvingas att gå ifrån sitt arbete och utsätta hustru och barn för svält och nöd, skulle säkerligen till stor del ej behöft förekomma, om kvinnorna haft politiska rättigheter. Mig veterligen frampressa sorgen och nöden på kvinnliga läppar ofta den harmsna frågan, hvad samhället egentligen duger till, då det ej förmår skydda männens rätt att ärligen arbeta.

Till detta — att kvinnan blefve ett skydd för familjen och det husliga lifvet gent emot partityranniskt våld — kan jag med skäl föga den erinringen, att kvinnan i mån af förmåga utgör ett naturligt stöd för nykterhetssträfvanden och öfver hufvud för ett religiöst och sedligt lif, en roll som i vår tid är blott alltför nödvändig.

Det andra särskilda skälet, som förmår mig att framställa denna motion, rör de politiska konjunkturen med afseende på den kvinnliga rösträtten. Frågan därom är nu en gång väckt i vårt land och har börjat debatteras på allvar. Det är väl icke någon, som tror, att denna debatt skall afslutas och saken begravas i glömska, om det nu föreliggande rösträttsförslaget — där kvinnan är utesluten — blifver af Riksdagen godkändt. Tvärtom tyda alla tecken på att en omfattande kvinnorörelse skall, med manligt understöd, göra sig gällande och ett nytt agitationsämne komma att sysselsätta sinnena åratals framåt till föga fromma för endrätten i samhället. Denna agitation skulle förmodligen blifva så mycket bittrare, som de makthafvande i en enligt regeringens förslag bildad Andra Kammare minst af allt skulle finna ett kvinnligt modererande element lämpligt för sina syften. Häraf synes mig följa, att, så vidt frågan om kvinnlig rösträtt icke skall undertryckas utan i Sverige upptagas till behandling, så bör det ske *nu* och icke uppskjutas till längre fram.

Det afvisande svar, som den nuvarande regeringen genom hans excellens statsministern gifvit de kvinnliga deputationer, som uppvaktat honom i rösträttsfrågan, anser jag således ingalunda vara välgrundadt. Det verkar dessutom öfverraskande, då från samma håll förut yttrats så många vackra ord på folkmöten och vid andra tillfällen just i det syfte, som de många kvinnopetitionerna innefatta. Och halft upprörande blir effekten, då man besinnar, att den nuvarande regeringens flertal utgått ur och tillhör det läger, där man med ifver förkunnar, att den, som ej har politisk rösträtt, 'är beröfvad fädernesland och medborgerliga rättigheter', hvaraf skulle följa, att samma regering vill hålla Sveriges kvinnor fosterlandslösa och medborgerligen rättslösa. Sådant vore ju

oförenligt med en ärligt menad liberalism och sann humanitet. Då innevarande Riksdag är den första i perioden, torde för öfrigt tid och tillfälle ej saknas att i vederbörlig ordning framlägga ett utvidgadt rösträttsförslag, som kan hinna prövas före periodens slut. Utredningarna synas ej kräfva någon synnerlig vidlyftighet, då det torde falla af sig själf, att en eventuell rösträtt för kvinnor får samma utsträckning och samma former som den för män föreslagna.

Men i samband med en betydande utsträckning af valrätten till Andra Kammaren står nödvändigheten att bibehålla grundlagsenlig jämvikt mellan kamrarna i enlighet med föreskriften i riksdagsordningens första paragraf, att kamrarna i alla frågor skola hafva lika behörighet och myndighet. Sker ej det, skall vårt riksdagsskick snart glida in i ett enkamarsystem, som i och med Andra Kammarens förändrade sammansättning hotar landet med ett godtyckligt parlamentariskt envælde. Erfarenheterna från de få enkammarländerna i Europa — Serbien, Bulgarien, Grekland och Norge — äro ej uppmuntrande, utan afskräckande.

Denna nödvändighet borde tydligt kunna inses af alla, som hålla på vårt statsskick och icke vilja vara med om att kasta det öfver ända. I mina motioner n:o 52 af den 12 mars 1904 och n:o 31 af den 18 februari 1905, den sistnämnda åtföljd af ett uttalande från cirka 1,400 representanter för vårt svenska näringslif, angående ändring af § 65 riksdagsordningen har jag erinrat, att en författningsvidrig maktförskjutning hittills varit mindre att befara, emedan Andra Kammaren hittills hufvudsakligast rekryterats ur medelklassen och påverkats af landtmännen, som äga och bruka den svenska jorden och i alla tider varit samhällets stöd; men att förhållandena måste blifva helt andra, då Andra Kammaren kommer att till allra största delen utgöras af arbetarnes speciella representanter. Jag upprepar här denna erinran och vill ånyo betona, att en ändring med afseende på de gemensamma voteringarna måste genomföras, om ej grundlagens främsta stadgande skall våldsamt upphävas och Första Kammaren ansenligt förlora af den likvärdiga betydendet, som den enligt vårt konstitutionella statsskicks både anda och mening äger. Jag hänvisar till mina ofvannämnda motioner, och åberopar, huruledes 1809 års statsskick till förbyggande af förgångna tidens ojämnheter tillvaratog likställigheten mellan Riksdagens resp. afdelningar, så att före 1866 det med Riksdagens rätt beslutande förstärkta utskottet sammansattes af lika många, eller 30, medlemmar från hvart stånd. Helt annorlunda är förhållandet

nu, då Andra Kammaren med sina 230 ledamöter kan i hvarje gemensam votering göra Första Kammaren maktlös, enär denna blott disponerar 150 röster.

Att omstörtningens män helst ville förpassa hela Första Kammaren all världens väg och införa ett tyranniskt enkammarvälde till fördärf för land och rike, är nog samt bekant, och kändedomen om detta ganska tydligt framträdande syfte borde vara tillräcklig för alla statsförfattningens vänner att i tid, och innan det ännu är för sent, värna om vårt statsskicks byggnad, så att den ej af vårdslösa eller samvetslösa händer varder nedrifven.

Såsom en högviktig sak måste därför den åtgärden betraktas, att kamrarnas sammanstämmande beslut eller möjligen en kvalificerad majoritet — och icke såsom nu den enkla majoriteten i en gemensam votering — lägges till grund för beviljningar, allra helst som erfarenheten visar, att den allmänna rösträttens representantkamrar hafva en mycket stark benägenhet att genom oskäliga skatter i partiändamålets intresse nedtrycka näringslivet, därmed beredande samhället och folket obotlig skada. Vårt grannland Norge visar oss just nu ett föga efterföljansvärdt exempel, som med hvarje dag blifver mera afskräckande.»

Förutom de handlingar, för hvilkas innehåll nu blifvit redogjort, hafva, efter därom af utskottet hos vederbörande gjord framställning, från statistiska centralbyrån till utskottet öfverlämnats statistiska tabeller, innefattande

Till utskottet
öfverlämnade
statistiska
tabeller.

dels uppgift å antalet vid 1903—1905 års val till Riksdagens Andra Kammare röstberättigade män inom hvarje valkrets;

dels förteckning å köpingarne i riket och deras folkmängd;

dels förteckning å municipalsamhällena i riket och deras folkmängd;

dels uppgift å folkmängden inom hvarje kommun, härad, tingslag, domsaga, stad och län den 31 december 1905 enligt den administrativa indelningen den 1 januari 1906;

dels ock uppgift å folkmängden församlingvis i de städer, som äro delade i flera territoriella församlingar.

Herr Mont-
gomerys
m. fl.
motion.

Slutligen har den 30 nästlidne april till utskottet inkommit en inom Första Kammaren af herr *Montgomery* väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion n:o 42, hvilken undertecknats af herrar *K. G. Bildt*, *C. Cedercrantz*, friherre *Louis De Geer*, grefve *R. G. Hamilton*, *Axel Hedborg*, *K. S. Husberg*, friherre *Gust. Lagerbring*, *P. O. Liedberg*, *H. E. Montgomery*, grefve *Fredrik von Rosen*, grefve *Carl Taube*, *Seb. Tham*, *C. D. Uppström*, grefve *A. Wachtmeister*, grefve *Hans Wachtmeister* samt grefve *Hugo Wachtmeister* och hvilken motion är af följande lydelse.

»Då rösträttsfrågan nu står inför sitt afgörande vid denna riksdag, och man i den mängd motioner, som afgifvits, har ett godt material för bedömande af de skiftande åskådningarna i denna fråga inom Riksdagen, synes tiden vara inne att söka framkomma med ett förslag, hvilket kan hafva någon utsikt att åstadkomma den sammanjämkning af uppfattningarna inom båda kamrarne, som är erforderlig för att den för vårt fosterland så viktiga frågan icke skall länkas in i nya och okända banor med de uppslitande strider, som däraf måste blifva en följd. I detta afseende synes ett sammankopplande af den kungliga propositionen med den af herr Chr. Lundeberg m. fl. i Första Kammaren afgifna motionen i främsta rummet böra komma i betraktande. Första Kammaren skulle på så sätt kunna få se ett af sina förnämsta önskemål, undandragandet af vissa delar af beskattningen från de gemensamma voteringarnas ovissa utslag, tillgodosedt. Likaledes synes man på många håll vara af den uppfattningen, att en bestämmelse rörande köpingars och municipalsamhällets hänförande till städerna, liksom ock mantalspenningarnes erläggande såsom villkor för rösträtts utöfvande i öfverensstämmelse med hvad herr Johanson i Mossebo föreslagit, skulle göra den kungliga propositionen mera antaglig.

Vi tillåta oss därför vördsamt hemställa, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition icke kan oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25, 38 och 65 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

- § 31 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).
- § 49 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).
- § 53 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).
- § 71 (lika med herr Lundebergs m. fl. motion).

Riksdagsordningen.

§§ 10—13 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).

b) *Andra Kammaren.*

§ 14 (lika med herr A. Johansons i Mossebo förslag).

§ 15 (lika med herr A. Johansons i Mossebo förslag med utslutande af orden 'honom påförd').

§ 16 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).

§§ 17—22 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).

§ 25 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).

§ 38 (lika med Kungl. Maj:ts förslag).

§ 65 (lika med herr Lundebergs m. fl. förslag).

Öfvergångsstadgande

(lika med Kungl. Maj:ts förslag).»

Såsom af ofvan lämnade redogörelse framgår, äro de vid innevarande års riksdag framställda förslagen till lösningen af frågan om utsträckning af rösträtten till Riksdagens Andra Kammare af synnerligen skiftande natur. Oaktadt all den skiljaktighet i meningar och önskemål, som framträder i de särskilda förslagen, äro dock åtskilliga bland dem uttryck för samma åskådningar, äfven om de i vissa hänseenden förete bestämda afvikelser från hvarandra. Innan utskottet öfvergår till att yttra sig angående de olika förslagen, har utskottet ansett sig här böra lämna en sammanfattande redogörelse för deras väsentligaste innehåll.

Hufvudpunkterna i *Kungl. Maj:ts proposition* torde kunna angifvas på följande sätt. Enhvar välfrejdad svensk man erhåller valrätt från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder. Från valrätt är dock utesluten den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd; den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn; den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren; samt värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar. Den för när-

Sammanfattning af förslagens innehåll.

varande bestående åtskillnaden mellan land och stad vid val af riksdagsmän till Andra Kammaren bibehålles, men föreslås en minskning uti städernas representationsrätt därhän, att antalet riksdagsmän fastställes till etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna. Valen skola ske efter principen: majoritetsval i enmansvalkretsar. De städer, hvilkas folkmängd berättigar dem att utse mer än en representant, skola i öfverensstämmelse härmed jämväl uppdelas i valkretsar, som hafva att välja hvar en riksdagsman. Valen skola vara omedelbara och för att blifva vald erfordras absolut majoritet. Erhåller ingen en sådan röstöfvervikt, skall omval anställas. Vid detta val hafva de röstande samma frihet med afseende å kandidater, som vid första valet, och är därvid relativ majoritet tillfyllest. De detaljföreskrifter, som erfordras för att reglera valproceduren, skola intagas i en särskild, af Konung och Riksdag gemensamt stiftad vallag.

Det väsentligaste innehållet uti de i ämnet väckta *motionerna* torde lämpligen kunna sammanfattas på följande sätt.

Hvad först beträffar frågan om *villkoren för politisk valrätt* hafva de motionärer, som upptagit denna del af ämnet till behandling, i regel öfvergifvit grundsatsen, att den politiska rösträtten skall vara byggd på den kommunala. Endast den af herr *Sjöcrona* väckta motionen utgör härifrån ett undantag. Det historiskt gifna sambandet mellan den politiska och kommunala rösträtten är här bibehållet. För politisk valrätt skulle erfordras, förutom kommunal rösträtt, viss förmögenhets- eller inkomstcensus. Öfriga motioner ansluta sig i hufvudsak till de af Kungl. Maj:t föreslagna valrättsbestämmelserna. Förutom de allmänna villkoren att vara svensk medborgare, äga god frejd samt råda öfver sig och sin egendom, uppställa de nämligen såsom betingelser för valrätt i allmänhet viss ålder, fullgjord skatteplikt till stat och kommun samt fullgjord värnplikt, hvarjämte från valrätt uteslutits personer, som af fattigvårdssamhälle åtnjuta understöd eller häfta för sådant understöd, som de åtnjutit under viss tid före valet. Af herrar *Hägglund*, *Billing* och *Svedelius* samt *Johanson* har därjämte föreslagits, att direkt skatteplikt till staten måtte fordras såsom villkor för valrättens åtnjutande. I afseende å formuleringen af förenämnda villkor hänvisar utskottet till de särskilda förslagen. Här må endast erinras, att åldersgränsen i herrar *Svenssons*, *Johansons* samt friherre *Adelswärds* och *Hammar skjölds* motioner är liksom i Kungl. Maj:ts proposition satt till uppnådda 24 år, under det densamma af herrar *Hägglund*, *Billing* och *Svedelius*, *Nordström*, *Kjellén* samt *Petersson* och medmotionärer föreslagits till fyllda 25 år och uti de af herr *Branting* m. fl. samt

herr *Lindhagen* m. fl. väckta motionerna till uppnådda 21 år. Ut i sistnämnda båda motioner har därjämte hemställts, att valrätten icke måtte blifva beroende af vare sig skatteplikts eller värnplikts fullgörande. I öfrigt må anmärkas, att jämväl i herr *Sjöcronas* motion uppställts fordran på 25 års ålder, fullgjord utskyldsbetalning till stat och kommun samt fullgjorda värnpliktsöfningar.

Frågan om *politisk rösträtt för kvinnor* har upptagits till behandling uti fyra af de väckta motionerna. Såväl herr *Sjöcrona* som herr *Lindhagen* och medmotionärer hafva påyrkat, att valrätt skulle tillkomma kvinnor under samma betingelser, som enligt motionärernas förslag skulle gälla för män. Vidare har uti den af herr *Hörnsten* m. fl. väckta motionen hemställts om sådan ändring af Kungl. Maj:ts proposition, att kvinnor måtte erhålla politisk rösträtt under enahanda villkor, som där föreslagits beträffande män. Därest detta icke kunde bifallas, hafva motionärerna alternativt ifrågaställt en sådan formulering af valrättsparagrafen, att gift kvinnas befogenhet att utöfva politisk rösträtt i vissa fall skulle blifva beroende af, huruvida mannen vore behörig att i valen deltaga. Slutligen har herr *Lithander* hemställt, att Riksdagen måtte besluta att, med afslag å den kungl. propositionen, uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, jämte annat, om utarbetande af ett rösträttsförslag, upptagande politisk valrätt för såväl gifta som ogifta kvinnor.

Med hänsyn till *valsätt och därmed sammanhängande frågor* kunna de motioner, som upptagit denna del af ämnet till behandling, indelas i tvenne hufvudgrupper: sådana, som i likhet med Kungl. Maj:t, föreslå en valordning, byggd på principen majoritetsval i enmansvalkretsar, och sådana, som åsyfta införandet af proportionellt valsätt antingen enbart till Andra Kammaren eller ock jämväl till Första Kammaren.

Till den förstnämnda gruppen äro att hänföra de motioner, som afgifvits af herrar *Sjöcrona*, friherre *De Geer*, *Nordström*, *Branting* m. fl., *Johanson* och *Kjellén*. Den för närvarande bestående åtskillnaden mellan land och stad har i samtliga dessa motioner bibehållits. Med undantag af herr *Nordström*, som ansett, att representanternas antal bör fördelas lika efter folkmängden mellan land och stad, hafva de motionärer, som härom yttrat sig, föreslagit, att städerna måtte erhålla en proportionsvis något starkare representationsrätt än landsbygden. Sålunda förordar herr *Kjellén* bibehållandet af den nu stadgade proportionen eller 150 ledamöter för landet och 80 för städerna, under det att herrar *Sjöcrona*, *Branting* m. fl. och *Johanson* ansluta sig till Kungl. Maj:ts proposition, enligt hvilken landsbygdens representantantal skulle blifva 165 och städernas 65. Särskildt förslag i förevarande hänseende

har framställts uti den af herr *Andersson* afgifna motionen. I denna hemställes nämligen, att 175 ledamöter väljas för landet och 55 för städerna.

Samtliga motionärer, som förordat majoritetsval, hafva i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att enmansvalkretsar skola införas jämväl i de större städerna. I fråga om själfva valkretsorganisationen förete däremot åtskilliga af dem afvikelser från den kungl. propositionen, åsyftande att till stadsvalkretsarna öfverföra vissa samhällen, som för närvarande välja gemensamt med landsbygden. Sålunda har herr *Kjellén* föreslagit, att i fråga om riksdagsmannaval sådan köping, municipalsamhälle eller annat samhälle med sammanträngd befolkning, hvars invånarantal uppgår till minst 1,000, skall såsom stad anses. Framställningar i enahanda syfte hafva gjorts af herrar *Sjöcrona*, friherre *De Geer*, *Nordström* och *Johanson*. Sistnämnda tre motionärer hafva ansett, att endast köpingar och municipalsamhällen med sådan folkmängd borde från landsbygden utsöndras, under det herr *Sjöcrona* föreslagit, att en öfverflyttning af köpingar och municipalsamhällen till stadsvalkretsarna borde ske oberoende af deras folkmängd.

I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition hafva herrar *Sjöcrona*, *Johanson*, *Kjellén* samt *Branting* och medmotionärer påyrkat, att det omedelbara valsättet måtte göras obligatoriskt. Fordran på absolut majoritet vid valen, på sätt uti den kungl. propositionen föreslagits, har upptagits af herrar *Kjellén* och *Branting m. fl.* Sistnämnda motionärer äfvensom herr *Johanson* hafva därjämte hemställt, att de närmare bestämmelser, som afse att reglera valproceduren, skola införas i en särskild vallag. De i detta hänseende erforderliga föreskrifter har herr *Sjöcrona* ansett böra inflyta i riksdagsordningen.

I detta sammanhang torde böra omnämnas, att uti tre af de väckta motionerna föreslagits upphäfvande eller lossande af det s. k. bostadsbandet. Sålunda hafva herr *Branting* och medmotionärer påyrkat det sammans fullständiga upphäfvande. Enahanda yrkande har blifvit framställt af herr *Warbury*, hvilken dock ansett sig böra alternativt föreslå valbarhetens begränsande inom landtvalkretsarna till å landet bosatta och inom stadsvalkretsarna till dem, som äro bosatta i städerna. Vidare hafva herr *Lindhagen* och medmotionärer hemställt, att valbarheten endast måtte bindas vid bostad inom länet.

Slutligen torde här böra anmärkas, att såväl herr *Nordström* som herr *Kjellén* föreslagit valperiodens längd för Andra Kammaren till fem år, äfvensom att herr *Nordström* uti sin motion hemställt, att vid hvarje ordinarie riksdagsmannaval till samma kammare en suppleant måtte utses.

Till den grupp af motioner, som förorda införandet af *proportionellt valsätt*, höra de förslag, som afgifvits af herrar *Hägglund*, *Billing* och *Svedelius*, *Svensson*, friherre *Adelswård* och *Hammar skjöld* samt *Petersson m. fl.* Af dessa motioner åsyfta de af herrar *Hägglund* samt *Billing* och *Svedelius* afgifna dylikt valsätts användande enbart till Andra Kammaren, medan öfriga motionärer påyrka, att samma valsätt måtte tillämpas jämväl vid utseende af Första Kammarens ledamöter.

Hvad först beträffar de båda motioner, som afse *proportionella val endast till Andra Kammaren*, utgör den af herr *Hägglund* afgifna ett återupptagande af det rösträttsförslag, som vid nästlidet års riksdag framlades af konstitutionsutskottet och som beträffande såväl valmetod som valkretsindelning öfverensstämde med den då föreliggande kungl. propositionen i ämnet. Den valmetod motionären förordar grundar sig sålunda på det förslag, som utarbetats af den s. k. proportionalvalkommittén. Hufvudreglerna för metoden, hvilken förutsätter införande af offentliga vallistor och offentlig kandidatur, hafva jämte vissa andra af detta valsystem påkallade bestämmelser inarbetats i riksdagsordningen. De närmare föreskrifterna om valen och hvad därmed äger samband äro afsedda att upptagas i en särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad vallag. Hvert och ett af rikets län, till hvilka jämväl Stockholms stad är att hänföra, skall i regel utgöra en valkrets. Län, som till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må utgöra högst två valkretsar. De städer, hvilkas folkmängd uppgår till eller öfverstiger $\frac{3}{230}$ -delar af rikets folkmängd, skola bilda egna valkretsar. Den nuvarande uppdelningen i särskilda landt- och stadsvalkretsar har med undantag för nyssnämnda städer öfvergifvits, och i samband därmed den nu bestående olikheten i representationsrätt mellan land och stad fullständigt bortfallit.

Den af herrar *Billing* och *Svedelius* afgifna motionen ansluter sig jämväl till det af 1905 års konstitutionsutskott framlagda förslaget. Från detta skiljer sig motionen endast därutinnan, att alla sådana bestämmelser, som hade afseende å den då föreslagna valmetoden, blifvit ur riksdagsordningen utmönstrade. Motionärerna hålla nämligen före, att en mera enkel valmetod bör komma till användning och bestämmelserna härom införas i vallagen. Något förslag till valmetod eller vallag hafva motionärerna icke framlagt.

Hvad härefter angår de motioner, som åsyfta införandet af *proportionella val till båda kamrarna*, öfverensstämma dessa med hvarandras dels därutinnan, att de i fråga om Andra Kammaren föreslå mindre

valkretsar och en enklare valmetod än hvad uti de kungl. propositionerna till de båda sistförflutna årens riksdagar ifrågasatts, dels ock däri, att beträffande Första Kammarens bildande uti samtliga motionerna hemställas, att det proportionella valsättet må komma till användning endast vid valen inom landsting och stadsfullmäktige.

Den af herr *Svensson* afgifna motionen n:o 139 innehåller i hufvudsak följande. *Andra Kammarens* ledamöter skola utses för en tid af fyra år. För valen skall riket indelas i 78 valkretsar, som hvar och en har att välja tre riksdagsmän. Valkretsarnas antal och sålunda jämväl ledamöternas kan i mån af behof ökas genom lag, stiftad i den ordning § 87 mom. 1 regeringsformen stadgar. Hvarje län eller stad, som ej lyder under landsting, skall innehålla en valkrets för hvarje gång ett i samband med valkretsindelningen fastställt fördelningstal ingår i folkmängden inom dess område, och dessutom en valkrets för öfverskjutande folkmängd, som uppgår till minst hälften af detta fördelningstal. Går folkmängden icke upp till fördelningstalet, skall länet eller staden dock utgöra en valkrets. Enligt det förslag till valkretsindelning motionären framlagt uti sin motion n:o 153, skall Stockholm få 5 kretsar, Göteborg 2 och Malmö 1 krets, 58 kretsar skola bestå af land och stad i förening och 12 af endast landsbygd. Valen, som förrättas inför Konungens befallningshafvande och i stad, som ensam utgör en eller flere valkretsar, inför magistraten, äro omedelbara och äger hvarje röstande därvid en röst. Hvarje valsedel skall upptaga tre namn, men vid rösternas sammanräkning komma endast de två främsta i åtanke och äro de tre, som därvid erhållit de flestes röster, valde, såframt de hvar för sig erhållit mer än en fjärdedel af de afgifna rösterna. Därest tillämpningen af denna allmänna regel icke gifver ett korrekt resultat, skall ny sammanräkning af rösterna äga rum efter vissa närmare angifna bestämmelser. Röstsedlarna skola af vederbörande valförrättare förvaras. Vid uppkommen ledighet skall nämligen för platsens fyllande ny sammanräkning ske, därvid endast de valsedlar, som upptaga den afgångnes namn, komma i betraktande. Hvad *Första Kammar*en beträffar, skola dess ledamöter till ett antal af 156 och för en tid af sex år väljas af samma korporationer som för närvarande. Kammarens ledamotsantal skall alltid utgöra två tredjedelar af *Andra Kammar*ens. Fördelningen af kammarens ledamöter mellan de olika landstingsområdena och städerna skall ske med tillämpning af samma regel, som uppställts för valkretsarna i *Andra Kammar*en. I fråga om valmetoden har motionären föreslagit, att den af herr *Nydal* uti motionen n:o 219 inom *Andra Kammar*en vid nästlidet års riksdag framlagda metoden måtte komma till använd-

ning. Därjämte har motionären uttalat sig för att den röstgrund, efter hvilken Kammaren ytterst tillsättes, borde ändras sålunda, att vid val af landstingsmannaelektorer å landet röstvärdet beräknades efter den uppåt jämnade kvadratrotten af den bevillning eller det fyrktal, som är hvarje röstägande åsatt. Under förutsättning att de föreslagna grundlagsändringarna blifva af Riksdagen förklarade hvilande, har motionären hemställt om aflåtande af skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser vid val till Riksdagens kamrar i enlighet med de af honom uttalade principer.

Herrar friherre *Adelswärd* och *Hammar skjöld* hafva i fråga om sättet för *Andra Kammarens* bildande och hvad därmed sammanhänger i hufvudsak anslutit sig till den för 1905 års riksdag i ämnet framlagda kungl. propositionen, dock med det tillägg i afseende å valkretsindelningen, att län med stort yttinnehåll må kunna delas i flera valkretsar med bibehållande af den begränsning, att minst tre riksdagsmän skola väljas för hvarje valkrets. Beträffande den proportionella valmetod, som skulle användas, hafva motionärerna ansett, att en mera enkel och lättfattlig metod, än den af Kungl. Maj:t år 1905 framlagda, borde utarbetas. Hvad *Första Kammaren* angår, hafva motionärerna föreslagit, att dess ledamöter skola för en tid af sex år utses af samma valkorporationer som hittills. Dessa skola fortfarande tillsättas såsom nu sker, och bestämmelserna härom gifvas i så måtto grundlags natur, att, om den kommunala rösträtten framdeles kommer att ändras, detta icke får inverka på valen till *Första Kammaren*. Om sådana ändringar utöfva inverkan på landstingens och stadsfullmäktiges sammansättning, skola dessa för val af riksdagsmän till *Första Kammaren* ersättas af särskilda valkorporationer, valda och sammansatta efter de grunder, som för närvarande äro gällande för nämnda institutioner. Hvarje landstingsområde och hvarje stad, som ej lyder under landsting, skall utgöra en valkrets. Valkretsarna skola indelas i sex valdistrikt på sådant sätt, att hvarje distrikt kommer att omfatta valkretsar, som tillsammans hafva att välja en sjättedel af hela antalet riksdagsmän eller så nära detta antal en sådan uppdelning tillåter. Hvarje år skola val förrättas inom ett af valdistrikten. I alla de valkretsar, för hvilka minst tre riksdagsmän utses, skola valen vara proportionella. Stad eller landsting, som har att välja mindre än tre riksdagsmän, skola således fortfarande utse dessa efter majoritetsvalprincipen.

I samband med rösträttsreformen hafva herrar friherre *Adelswärd* och *Hammar skjöld* föreslagit vissa ändringar uti kamrarnas ömsesidiga

befogenhet och formerna för det gemensamma arbetet inom Riksdagen. Sålunda hafva motionärerna ansett, att sådana ändringar uti § 71 rege- ringsformen och § 65 riksdagsordningen böra vidtagas, att å ena sidan användningen af gemensam votering under vissa villkor utsträckes och å andra sidan den nu medgifna rätten till omedelbar dylik votering i vissa fall inskränkes. Enligt motionärernas hemställan skola nämligen, med undantag af sådana frågor, som äro af grundlags natur, alla lag- förslag, som i blott en kammare antagits, afgöras genom gemen- sam votering, om i medkammaren för förslaget afgifvits ett antal röster motsvarande minst en fjärdedel af kammarens hela ledamotsantal, och om efter ordinarie nyval till Andra Kammaren samma förslag, ånyo upp- taget, fortfarande i ena kammaren oförändradt antages, och i den andra uppnår minst samma minoritet för bifall. Hvad bevillningsfrågor be- träffar, skola bestämmelser om progressiv inkomstskatt, om höjandet af det bevillningsfria existensminimum och om skattefria afdrag för viss del af upptaxerad inkomst, hvilka endast vinna ena kammarens bifall, afgöras på samma sätt, som föreslagits rörande vanliga lagförslag, och icke såsom nu genom omedelbar gemensam votering. — Vidare hafva motionärerna ansett, att det proportionella valsättet bör införas vid utskottsval och val af de i § 54 riksdagsordningen omförmälda sär- skilda deputerade. Under förutsättning, att de föreslagna grundlags- ändringarna blifva af Riksdagen antagna såsom hvilande, hafva motio- närerna slutligen hemställt om aflåtande af skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande af förslag till vallagar för val af riks- dagsmän till såväl Första och Andra Kammaren som ock för utskotts- val inom Riksdagen.

Huvudsak för-
men

Herr *Petersson* och medmotionärer hafva beträffande sättet för *Andra Kammarens* bildande föreslagit i hufvudsak enahanda bestäm- melser som herrar friherre Adelswärd och Hammarskjöld. Sålunda för- ordas betydligt mindre valkretsar och en enklare valmetod, än hvad Kungl. Maj:t vid 1904 och 1905 årens riksdagar ifrågeställt. Enligt det vid motionen fogade förslag till vallag skall antalet valkretsar blifva 60 i stället för 33, såsom uti den kungl. propositionen till sistlidet års riksdag förordats. Motionärerna hafva jämväl framlagt förslag till val- metod att användas vid valen såväl till Första som Andra Kammaren. Metoden, som icke förutsätter några förberedande åtgärder såsom upp- rättande af valförslag och officiella vallistor samt deras godkännande af kandidaterna, utgör en utbildning och förbättring af den s. k. enkla kumulativa metoden. I likhet med herrar friherre Adelswärd och Hammarskjöld föreslå motionärerna, att *Första Kammarens* ledamöter

skola utses af landsting och stadsfullmäktige för en tid af sex år. Den nuvarande anordningen af valkretsarna är i motionen bibehållen. Valkretsarna skola efter län indelas i sex särskilda grupper och allmänna val hvarje år förrättas inom en af grupperna. Har valkretsen att utse flere riksdagsmän än en, skall valet ske efter proportionell valmetod på sätt i vallagen närmare bestämmes. För att fylla under valperioden uppkommen ledighet skall inom hvarje valkrets samtidigt med valet af riksdagsman och i enahanda ordning väljas lika antal suppleanter. I syfte att bereda de mindre bemedlade samhällsklasserna inflytande på landstingens sammansättning och därigenom äfven på Första Kammarens, föreslå motionärerna, att det absoluta röstmaximum å landet sänkes från 5,000 till 1,000 fyrkar vid val, som afse landstingen. Bestämmelserna härom skola intagas i förordningen om landsting.

I samband med rösträttsreformen hafva särskilda förslag vidare framställts:

af herr *Lithander*, att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte i samband med förslag till rösträttsutvidgning framlägga förslag till sådan ändring i § 65 riksdagsordningen, hvarigenom bestämdes, att alla de statens inkomster, som härflyta från direkta och indirekta skatter, skola fastställas genom en uppnådd majoritet af minst $\frac{3}{5}$ -delar af samtliga de vid gemensam votering afgifna rösterna;

af herr *Lundeberg m. fl.*, att Riksdagen måtte, i samband med öfriga grundlagsändringar rörande utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling viss ändrad lydelse af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen, i syfte att från gemensam omröstning undandraga beslut rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet samt beträffande åtskilliga frågor angående progressiv beskattning;

af herr *Ödman*, angående rätt för valman att i vissa fall deltaga i riksdagsmannaval utan att iakttaga personlig inställelse; samt

af herr *Andersson* om fastställande af gemensam valdag för valen till Andra Kammaren.

Hvad slutligen beträffar den af herr *Montgomery m. fl.* väckta motionen, yrkas i densamma bifall till Kungl. Maj:ts proposition med de förändringar rörande valrättsvillkoren samt valkretsindelningen, som innebäras uti den af herr *Johanson* afgifna motionen, hvarjämte motionärerna yrka bifall till den ändring uti § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen, som af herr *Lundeberg m. fl.* blifvit föreslagen.

Utskottets
yttrande.

*Rösträtts-
frågan vid
närmast före-
gående årens
riksdagar.*

Sedan 1902 års riksdag, som icke funnit sig böra bifalla den då föreliggande kungl. rösträttspropositionen, uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en från alla synpunkter fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare samt för Riksdagen, om möjligt, vid början af 1904 års riksmöte framlägga resultatet af denna utredning jämte de förslag, Kungl. Maj:t funne däraf föranledas, afgaf Kungl. Maj:t till 1904 års riksdag ett förslag i fråga om utvidgning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, byggdt på principen: allmän rösträtt i förening med proportionella val. Uti sitt öfver detta förslag afgifna utlåtande (n:o 5) fann sig konstitutionsutskottet föranlåtet hemställa om vissa ändringar däri, bestående hufvudsakligen i uppställandet af fordran på direkt skatteplikt till staten såsom villkor för åtnjutande af valrätt, valkretsindelningens anordnande med åtskillnad mellan land och stad samt intagande i riksdagsordningen af åtskilliga stadganden af principiell natur rörande det af Kungl. Maj:t föreslagna proportionella valsyste- met. Utskottets hemställan vann emellertid ej någondera kammarens bi- fall. Första Kammaren antog för sin del med 93 röster mot 50 ett inom kammaren framställt förslag, som väl öfverensstämde med det af ut- skottet afgifna därutinnan, att villkoret om direkt skattskyldighet till staten i förslaget bibehölls, men skilde sig från utskottets uppfattning såväl beträffande valkretsindelningen som i fråga om införande i grund- lag af vissa med afseende å valen konstitutiva bestämmelser, i hvilka båda hänseenden förslaget i hufvudsak anslöt sig till den kungl. pro- positionen. Andra Kammaren åter biföll med 116 röster mot 109 en inom kammaren i ämnet väckt motion, hvilken, förutom andra skilj- aktigheter af mindre betydighet från det af Första Kammaren god- kända förslaget, innefattade majoritetsval i delvis blandade landt- och stadsvalkretsar samt icke upptog krafvet på direkt skatteplikt till staten såsom betingelse för rösträtt. Då kamrarnas beslut i ämnet gingo i väsentligen olika riktningar, så att sammanjämkning icke kunde äga rum, förföll frågan vid denna riksdag.

Vid 1905 års riksdag framlade Kungl. Maj:t ånyo förslag angä- ende ändrade bestämmelser om val till Riksdagens Andra Kammare, väsentligen byggdt på enahanda grunder som den till 1904 års riksdag i ämnet aflåtna propositionen. Konstitutionsutskottet ansåg sig icke heller denna gång kunna tillstyrka det kungliga förslaget i oförändradt skick. Uti sitt i frågan afgifna utlåtande (n:o 6) fann sig nämligen utskottet böra vidhålla den af 1904 års konstitutionsutskott uttalade

mening, att fordran på direkt skatteplikt till staten borde uppställas såsom villkor för rösträtts åtnjutande, äfvensom att i riksdagsordningen borde införas sådana i Kungl. Maj:ts förslag till vallag intagna bestämmelser rörande valsystemet, hvilka vore af principiell natur. Utskottets förslag blef af Första Kammaren antaget med 99 röster mot 42. Andra Kammaren afslog däremot förslaget med 114 röster mot 109. Icke heller något af de öfriga föreliggande förslagen vann denna kammars bifall. Frågan hade således jämväl vid denna riksdag förfallit.

Ingen torde numera vilja bestrida, att sådana ändringar i gällande rösträttsbestämmelser böra vidtagas, att en afsevärdt större del af befolkningen må kunna deltaga i de politiska valen och en bredare grundval därigenom läggas för representationen. Den starka utveckling på såväl den andliga som den materiella odlingens område, hvilken ägt rum inom vårt land under de senaste årtiondena, har gifvetvis medfört, att intresset för och förmågan af ett mera aktivt deltagande i det politiska lifvet vunnit en betydligt ökad utbredning bland vårt folk. Nya grupper af medborgare hafva under denna tid framträdt, hvilka kunna anses vara i besittning af egenskaper, som göra dem kvalificerade för deltagande i det offentliga lifvets förrättningar.

*Allmän
motivering.*

Det är under sådana förhållanden själfallet, att de bestämmelser för åtnjutande af valrätt till Andra Kammaren, som år 1866 fastslogos, icke längre kunna motsvara berättigade kraf. Man får dock härvid icke förbise, att genom penningvärdets fall och ändrade ekonomiska förhållanden i öfrigt en betydande utvidgning af valrätten redan inträdt och ytterligare kan förväntas med tillämpning af gällande valrättsbestämmelser. Enligt den äldsta föreliggande rösträttsstatistiken, för år 1872, uppgingo de valberättigade till ett antal af 236,120 — hvilken siffra dock torde böra ökas med antalet af dem, hvilka häftat för oguldna utskyllder — motsvarande 5,6 procent af hela folkmängden, nämligen 5,7 procent af landsbygdens och 5,3 procent af städernas befolkning. År 1900 voro de valberättigade 432,843, motsvarande 8,49 procent af folkmängden, nämligen 7,38 procent för landsbygden och 12,61 procent för städerna. De för oguldna utskyllder häftande, men eljest valberättigade, utgjorde samma år 74,069, af hvilka 16,218 tillhörde landsbygden och 57,851 städerna. Enligt statistiska centralbyråns redogörelse för allmänna valen till Andra Kammaren för riksdagsperioden 1906—1908

funnos år 1905 529,726 valmän, motsvarande 10,07 procent af folk-mängden, nämligen 8,48 procent för landsbygden och 15,5 procent för städerna, däraf för Stockholm 22,07 procent. Bland nämnda 529,726 valmän häftade dock 97,627 för oguldna kommunalutskylder. Af Stockholms 70,174 valmän voro ej mindre än 35,930 af denna grund från valen uteslutna. Antalet till myndig ålder komne, men icke valberättigade män beräknades för samma år till omkring 880,300.

Ehuru af ofvan lämnade statistiska siffror framgår, att valmännens antal befinner sig i ett ständigt om också, hvad landsbygden beträffar, icke synnerligen hastigt stigande, har detta dock icke skett i en sådan omfattning, att det under nuvarande förhållanden kan anses tillfredsställande. En stor del af landets befolkning är fortfarande i saknad af fullständiga politiska rättigheter och det måste för en sund och klok politik framstå såsom ett statsintresse af stor vikt, att för statens uppgifter taga i anspråk sådana folkgrupper, som genom bildning och noggrann uppfyllelse af sina plikter mot det allmänna äro skickade att med sin röst inverka på landets allmänna angelägenheter. Utan tvifvel skulle dessa grupper af befolkningen därigenom bringas i större samhörighet med den öfriga delen af nationen och deras känsla af ansvar ökas.

Vid behandlingen af den till innevarande års riksdag aflåtna kungl. propositionen äfvensom de i samband därmed afgifna motionerna har utskottet, i likhet med konstitutionsutskottet vid nästlidet års riksdag, utgått från den uppfattning, att den ifrågasatta rösträttsreformen bör byggas på den allmänna rösträtts grund. Sedan det visat sig, att en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren icke kunnat genomföras på grundvalen af den politiska rösträtts sammanfallande med den kommunala eller öfver hufvud taget genom nedsättning af nu stadgade censusbelopp, har den uppfattningen blifvit allt mer och mer allmän, att en varaktig lösning af rösträttsfrågan icke kan åstadkommas, med mindre man genomför ett på principen allmän rösträtt fotadt vals system. Då denna grundsats därjämte blifvit af Riksdagens båda kamrar genom deras vid 1904 års riksdag i frågan fattade beslut godkänd, har utskottet funnit sig böra vidhålla sin förut uttalade mening, att man fortfarande bör på denna väg söka uppnå den betydelsefulla frågans lösning.

Då utskottet vid de föreliggande förslagens bedömande sålunda utgått från en väsentligen annan uppfattning än den, som fått sitt uttryck i den af herr Sjöcrona väckta motionen, enligt hvilken för valrätt till Andra Kammaren skulle erfordras kommunal rösträtt samt därutöver viss förmögenhets- eller inkomstcensus, har utskottet lika

litet nu som vid de båda föregående årens riksdagar kunnat biträda det af nämnde motionär framlagda förslaget.

Om än utskottet alltså funnit, att de nu gällande censusbestäm-
 melserna för valrätt till Andra Kammaren böra borttagas och ett på
 den allmänna rösträttens grund byggdt valsystem införas, har utskottet
 dock icke ansett sig kunna förorda en utsträckning af valrätten i hela
 den omfattning, som i den kungl. propositionen föreslagits. Då det
 gäller att vidtaga en så genomgripande reform af den politiska röst-
 rätten som nu är ifråga, måste det framstå såsom en angelägenhet af
 största vikt, att man icke blott tillser, att så många som möjligt af
 samhällets medlemmar komma i åtnjutande af valrätt, utan äfven söker
 bereda säkerhet för att hos de nytillkomna valmännen förefinnes den
 känsla af solidaritet med samhället, som betingas af förpliktelsen att
 bidraga till fyllandet af samhällets behof. Med hänsyn härtill har ut-
 skottet icke kunnat frångå sin förut uttalade mening, att endast sådana
 samhällsmedlemmar, som äro knutna till samhället genom förpliktelse
 att till detta erlægga direkt skatt, må tillerkännas politisk valrätt. Som
 utskottet i sitt vid nästlidna års riksdag i ämnet afgifna utlåtande
 framhållit, låter det sig icke förneka, att åtnjutandet af medborgarens
 mest betydelsefulla rättighet, den att med sin röst medverka vid val af
 folkrepresentationen, i och för sig till fullo betingar den plikt gentemot
 det allmänna, som innebäres i denna fordran. Äfven från synpunkten
 af samhällets eget intresse måste det anses synnerligen betänkligt,
 att valrätt medgifves personer, hvilkas ekonomiska ställning är så svag,
 att man nödgats befria dem från erläggandet af hvarje direkt skatt
 till staten.

*Direkt skatte-
 plikt till
 staten.*

Att fordran på en sådan skattskyldighet skulle innebära en af-
 vikelse från den allmänna rösträttens grundsats, kan utskottet icke
 medgifva. Allmän rösträtt har aldrig ansetts hafva den innebörd, att
 alla medborgare utan undantag skola hafva rätt att deltaga i valen,
 utan blott betecknat frånvaron af sådana inskränkningar i rösträtten,
 som blifvit fastställda särskildt med hänsyn till viss inkomst eller för-
 mögenhet. I de länder, där den allmänna rösträtten blifvit införd,
 har den i de flesta fall förbundits med vissa inskränkande bestämmelser,
 i syfte att från valrätt utesluta sådana personer, som icke kunna anses
 äga erforderliga betingelser för densammas utöfvande. Mot den invänd-
 ningen, att valrätten genom uppställande af fordran på direkt skatte-
 plikt till staten skulle blifva beroende af skattelagstiftningen, torde
 blott böra erinras, att jämväl andra villkor, som man funnit nödigt

uppställa i samband med införandet af allmän rösträtt, hänföra sig till lagstiftning å skilda områden samt att en ändring i skattelagstiftningen, såvidt rörer mantalspenningarna — den enda form, i hvilken det direkta personliga skattebidraget till staten för närvarande utgår — icke kan åvägabringas utan båda kamrarnas sammanstående beslut. Då man därjämte ansett, att bland valrättsvillkoren bör upptagas fordran på fullgjord utskylds betalning till stat och kommun, har det syntts utskottet innebära en motsägelse, att en valman, som någon gång under de föregående åren underlåtit att fullgöra sin förpliktelse i detta afseende, skulle beröfvas rösträtt, medan en annan, som icke ens är skyldig att erlægga någon som helst direkt skatt, äger rätt att i valen deltaga.

*Valrätts-
åldern.*

Uti de kungl. propositioner om rösträttens utvidgning, som vid föregående tillfällen framlagts till Riksdagens pröfning, har föreslagits, att valrätten skulle inträda från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder valmannen uppnått 25 års ålder, och har utskottet uti sina i ämnet afgifna utlåtanden städe härtill anslutit sig. Uti den nu föreliggande kungl. propositionen har valrättsåldern däremot bestämts till 24 år. De skäl, som uti den kungl. propositionen härför blifvit anförda, och som utskottet vid frågans behandling under föregående riksdagar varit i tillfälle att noggrannt öfverväga, har icke gifvit utskottet anledning att afvika från hvad utskottet i detta hänseende förut föreslagit.

Då utskottet af skäl, som ofvan anförts, icke ansett sig kunna förorda införandet af allmän rösträtt ens i den utsträckning Kungl. Maj:t föreslagit, följer däraf, att utskottet än mindre kunnat gifva sitt understöd åt de motioner, som äsyfta en betydligt längre gående utsträckning af den politiska valrätten än hvad i den kungl. propositionen ifrågakallts.

*Proportionellt
valsätt.*

När fråga är att genomföra en så vidtgående reform som den politiska rösträttens omgestaltning i enlighet med den allmänna rösträttens idé, måste det enligt utskottets förmenande läggas synnerligen stor vikt därvid, att sådana bestämmelser träffas, att icke genom valrättsutvidgningen de samhällsklasser, hvilka hittills utöfvat det bestämmande inflytandet på vårt politiska lif och därunder förskaffat sig erfarenhet och insikt i allmänna värf, komma att vid riksdagsmannavalen undanträngas af de nytillkomna valmännen, som hafva ingen eller jämförelsevis ringa vana vid handläggning af offentliga angelägenheter. Denna synpunkt har enligt utskottets mening icke blifvit i den kungl.

propositionen i tillräcklig grad beaktad. Uppenbart är, att en utsträckning af den politiska rösträtten utan hänsyn till förmögenhetsvillkor under samtidigt bibehållande af ett valsätt, som icke blott lämnar majoriteten tillfälle att utöfva det bestämmande inflytandet på valen af riksdagsmän, utan äfven kan sätta densamma i stånd att så godt som fullständigt undertrycka minoritetens rätt, skall leda till en sådan genomgripande förändring af den nu bestående politiska maktfördelningen, att samhällets lugna utveckling därigenom måste äfventyras.

Då de nya valmännen komma att utgöra majoritet bland rikets samtliga röstberättigade och i stort sedt tillhöra en klass, som hitintills i det politiska lifvet är så godt som opröfvad, och då till dessa nya valmän helt visst komma att ansluta sig skaror af förutvarande väljare, kan det enligt utskottets uppfattning icke vara tillrådligt eller välbetänkt att bibehålla en valordning, som sannolikt skulle medföra en fullständig omkastning i våra politiska förhållanden. För utskottet har det därför vid frågans behandling framstått såsom en bjudande nödvändighet, att i samband med den allmänna rösträttens införande sådana bestämmelser intagas i våra grundlagar, att, såvidt möjligt, alla samhällsklasser och således jämväl de hittills valberättigade få sina befogade intressen tillgodosedda. Enligt utskottets mening kan detta icke på ett tillfredsställande sätt uppnås, med mindre man bygger reformen på ett proportionellt valsysteem.

Såsom utskottet vid föregående tillfällen framhållit, då frågan om den politiska rösträttens utsträckning förelegat till behandling, hvilat detta valsätt på en rättvis grund, enär genom detsamma hvarje mera betydande grupp af valmän tillförsäkras den andel i representationens sammansättning, som betingas af dess numeriska styrka. Från statens synpunkt måste det betraktas såsom en väsentlig fördel, att representationen utgör ett i möjligaste mån fullständigt uttryck såväl för de politiska meningarna och åskådningarna inom landet som äfven för de olika samhällsklassernas intressen. Vid tillämpning af den proportionella valmetoden öfverlämnas åt valmännen att själfva för hvarje val så gruppera sig, som är för dem mest ändamålsenligt. Härigenom vinnas sålunda de fördelar, som äro förenade med klassvalen, men undvikas samtidigt de svårigheter i fråga om klassernas särskiljande, som under nuvarande samfundsförhållanden äro förknippade med dylika val. Det proportionella valsättet synes ock vara ägnadt att hos valmännen framkalla lifaktighet och intresse för valen, då det gifvetvis för hvarje parti, som har utsikt att besätta någon plats, gäller att genom god organisation och man-

grann samling genomdrifva val af det antal representanter, som på grund af dess styrka bör tillkomma detsamma. Det synes ock vara naturligt, att de olika partierna, för att i största möjliga mån kunna inverka på valets utgång, komma att uppställa sådana kandidater, som för representantkallet kunna anses mest lämpliga och dugliga. Af majoritetsval kan däremot lätt blifva följd, att minoriteten, i känslan af sin oförmåga att på valen utöfva inverkan, för dem förlorar allt intresse.

Då enligt hvad utskottet sålunda anfört, den proportionella valmetoden utgör en garanti för att intet parti vid valen erhåller större inflytande, än som betingas af dess styrka i förhållande till öfriga partier samt densamma jämväl i andra hänseenden måste tillerkännas ett afgjort företräde framför det nu gällande valsättet, har utskottet icke tvekat att vidhålla sin vid sistlidna årens riksdagar uttalade uppfattning, att införandet af allmän rösträtt bör förbindas med antagandet af proportionellt valsätt. Utskottet har så mycket mindre funnit anledning att frångå denna sin uppfattning, som man i de länder, där allmän rösträtt i förening med majoritetsval tillämpas, allt mer synes komma till insikt om, att sistnämnda sätt för rösträttens utöfvande, icke blott är teoretiskt sedt otillfredsställande, utan jämväl i den praktiska tillämpningen visat sig ur stånd att, såsom man förut trott och jämväl ännu söker göra gällande, förskaffa minoriteten tillbörlig andel i representationen.

Valmetod.

Då utskottet alltså funnit sig fortfarande böra förorda, att en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren grundas på proportionellt valsystem, har utskottet haft att taga i öfvervägande, hvilken metod därvid bör komma till användning. Den valmetod, som utarbetades af den s. k. proportionalvalkommittén, och som upptogs uti de kungl. propositionerna i ämnet till 1904 och 1905 årens riksdagar, torde visserligen ur valteknisk synpunkt icke gifva anledning till några befogade anmärkningar af större räckvidd, men den förutsätter, såsom utskottet redan vid 1904 års riksdag framhöll, för sin tillämpning en tämligen omständlig och i viss mån invecklad procedur. Under såväl öfverläggningarna inom Riksdagen som i den allmänna diskussionen ute i landet har det också framhållits såsom ett önskemål, att, därest proportionella val skulle införas, antingen afsevärda förändringar måtte vidtagas i den af Kungl. Maj:t förordade valmetoden, eller ock att en mindre svårfattlig och praktiskt lättare tillämplig valmetod måtte utfinnas. Flertalet af de motionärer, som vid innevarande års riksdag framlagt förslag till proportionellt valsätt, hafva också utgått från den förutsättningen, att en enklare valmetod borde komma

till användning, och hafva särskilda förslag till sådan valmetod framlagts uti de af herrar Svensson samt Petersson m. fl. afgifna motionerna. Som utskottet finner de gjorda invändningarna mot den i de äldre förslagen förordade valmetoden i flera hänseenden befogade, särskildt i fråga om den omständliga procedur, som skulle föregå själfva valen, och därjämte anser, att jämväl en förenklad valmetod skall kunna på ett fullt tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, har utskottet gifvetvis all anledning tillstyrka, att en dylik förenklad form för proportionellt val-sätt kommer till användning.

Den af herr Svensson föreslagna valmetoden finner sig utskottet icke kunna förorda. Fördela valmännen sig endast i två eller möjligen tre större partier, verkar metoden visserligen på det hela taget tillfredsställande, men den sviker så snart flera partier uppträda vid valet eller eljest större splittring visar sig bland valmännen. Äfven då dessa gruppera sig i tre partier, uppstå emellertid lätt situationer, då majoriteten besätter alla platserna. Så t. ex. i följande fall: vid ett val afgifvas 689 röster på A, B och C, 342 på E, F och G samt 341 på P, Q och R. Då hela antalet afgifna röstsedlar är 1,372 och fjärdedelen däraf 343, erhålla vid första sammanräkningen, vid hvilken hänsyn får tagas endast till de båda första namnen, allenast A och B mer än en fjärdedel af de afgifna rösterna. Alltså måste ny sammanräkning verkställas, därvid alla tre namnen medtagas på hvarje röstsedel. Nu blifva tydligen A, B och C valda. Detta resultat strider uppenbarligen mot vanliga proportionalistiska principer, enligt hvilka det största partiet borde hafva fått två platser och det större af de båda mindre partierna en plats. Ännu besynnerligare valresultat kunna emellertid uppkomma, ifall sammanslutningen mellan valmännen förutsättes ännu mindre. Tänker man sig exempelvis, att fyra partier uppträda och att de afgifna röstsedlarna fördela sig så, att 349 röstsedlar lyda å A, B och C, 342 å E, F och G, 341 å P, Q och R samt 340 å S, T och V, så finner man liksom i det förra exemplet — antalet afgifna röstsedlar är detsamma som då — att en andra sammanräkning måste företagas, hvarvid alla tre namnen på hvarje röstsedel medräknas. A, B och C blifva äfven nu valda, ett resultat, som denna gång måste betecknas såsom alldeles orimligt.

Det af herr Petersson m. fl. framlagda förslaget till valmetod synes däremot motsvara alla de fordringar, som med fog kunna på en sådan metod uppställas. Denna metod, som utgör en af öfverdirektören Phragmén verkställd förbättring af den s. k. Thieleska metoden, innebär, att hvarje valman äger en röst, som han kan gifva odelad åt en

eller lika fördelad mellan flera. Metoden, som icke förutsätter några förberedande åtgärder, såsom upprättande af särskilda valförslag och officiella vallistor, fordrar af valmannen endast, att han å röstsedelu utmärker, hvilken eller hvilka kandidater han anser böra framför andra ifrågakomma, medan metoden själf efter vissa objektiva grunder lika fördelar den valmannen tillkommande röstkraften mellan ett antal af dessa kandidater, så att resultatet blir så rättvist som möjligt. Då emellertid denna metod, sådan den finnes framlagd uti det vid motionen fogade vallagsförslaget, icke synes vara i alla detaljer utarbetad, har utskottet funnit sig böra hemställa, att, därest utskottets förslag om antagande af proportionellt valsätt vinner Riksdagens bifall, skrifvelse måtte till Kungl. Maj:t aflåtas med begäran om utarbetande af en valmetod af den typ, som förordas uti den af herr Petersson m. fl. väckta motionen.

Valkretsindelning.

I fråga om rikets indelning i valkretsar för val till Andra Kammaren föreslogs i den kungl. rösträttspropositionen till sistlidet års riksdag, att hvart och ett af rikets län skulle utgöra en valkrets. Möjlighet var dock lämnad, att, där förhållandena sådant påkallade, dela ett län i högst två valkretsar. Enligt det vid propositionen fogade vallagsförslag utgjorde valkretsarnas antal 33. Ehuru utskottet fann sig i denna del kunna förorda den kungl. propositionen, förbisåg utskottet dock icke, såsom dess motivering visar, att de stora valkretsarna måste, i synnerhet i de vidsträcktare, mera glest befolkade delarna af landet, medföra vissa olägenheter, särskildt därutinnan, att den för valens förberedande erforderliga sammanslutningen af till samma parti hörande valmän därigenom skulle i väsentlig mån försvåras. Å flera håll såväl inom som utom Riksdagen framställdes äfven anmärkningar af enahanda innebörd. Särskildt framhölls, att valproceduren genom valkretsarnas storlek skulle blifva ytterligare invecklad och tung, samt att valen alltför mycket komme att läggas i händerna på valledningen. Uti flera af de föreliggande motionerna har detta äfven blifvit framhållet. Då dessa anmärkningar icke sakna fog, har utskottet funnit sig böra uttryckligen förorda en valkretsindelning med mindre omfångsrika valkretsar, hufvudsakligen i öfverensstämmelse med den af herr Petersson m. fl. föreslagna.

Proportionellt valsätt till Första Kammaren.

Uti trenne af de föreliggande motionerna har, såsom ofvan nämnts, föreslagits, att i samband med införandet af proportionellt valsätt till Andra Kammaren dylikt valsätt jämväl skulle komma till användning vid Första Kammarens bildande. Hvad dessa framställningar beträffar, anser utskottet, att en omläggning af valsättet till Andra Kammaren,

föranledd i främsta rummet af behofvet att vid antagande af allmän rösträtt söka förekomma en alltför radikal och äfventyrlig förändring af den politiska maktfördelningen och däraf orsakade skadliga rubbningar i våra samhällliga förhållanden, ingalunda bör såsom en nödvändig konsekvens medföra användande af proportionellt valsätt vid val äfven till Första Kammaren. Genom de vid det nya representationsskicket genomförande fastställda grunder för valen till Första Kammaren afsågs att åt denna kammare gifva en sådan sammansättning, att den komme att utgöra ett uttryck för en mera bestående politisk åskådning och därigenom blifva ägnad att hindra förhastade beslut och alltför häftiga omkastningar och systemskiften, hvilka kunde menligt inverka på samhällets lugna utveckling och framåtskridande. Af ett stort antal bland det proportionella valsättets anhängare har emellertid med styrka framhållits, att, om öfverhufvud taget en proportionell valmetod skall kunna införas i vårt valsystem, detta måste ske samtidigt beträffande båda kamrarna, enär det icke vore lämpligt att för representationens ena hälft bibehålla en valmetod, som för den andra hälften blifvit utdömd såsom ledande till ett med rättvisans fordringar föga öfverensstämmande resultat. Då utskottet icke vill bestrida, att denna synpunkt har ett visst berättigande, och det visat sig, att införandet af proportionellt valsätt enbart till Andra Kammaren mött starkt motstånd såväl inom Riksdagen som ute i landet, har utskottet ansett, att man bör tillmötesgå de uttalade önskingarna om antagande af en proportionell valmetod jämväl till Första Kammaren. Obestridligt är, att genom detta valsystem, som hvilar på en rättvis grund, skulle kunna vinnas en mera mångsidig representation för de intressen, hvilka denna kammare företräder. För utskottet har härvid jämväl den synpunkten varit bestämmande, att, därest båda kamrarna komma att utses efter ett proportionellt valsätt, skillnaden i deras allmänna karaktär icke skall blifva så framträdande, att afsevärda svårigheter för samarbetet dem emellan komma att uppstå. Då utskottet sålunda ansett sig kunna förorda införandet af proportionellt valsätt jämväl till Första Kammaren, har detta skett under den bestämda förutsättningen, att icke någon rubbning sker i kammarens konstitutionella karaktär, saunt att det system för kammarens bildande bibehålles, som är kännetecknande för 1866 års riksdagsordning, och som karakteriseras däraf, att kammarens ledamöter utses af korporationer, hvilkas hufvudsakliga uppgifter falla inom det kommunala området. Denna uppfattning delas jämväl af samtliga de motionärer, som upptagit denna fråga till behandling. Med afseende å valens anordnande synes det utskottet, att det af herr Petersson m. fl. afgifna förslaget

äger ett bestämdt företräde framför de af herr Svensson samt herrar friherre Adelswärd och Hammarskjöld framställda. Utskottet har därför vid utarbetande af de denna fråga berörande förslag till grundlagsändringar i hufvudsakliga delar anslutit sig till den af herr Petersson m. fl. föreslagna valordningen.

Hvad beträffar det af sistnämnda motionärer framställda förslaget, att i samband med införandet af proportionellt valsätt till Första Kammaren sådana förändringar skulle vidtagas med afseende å den kommunala rösträtten å landsbygden, att det absoluta röstmaximum skulle sänkas från 5,000 till 1,000 fyrkar vid val, som afse landstingens sammansättning, vill utskottet i detta sammanhang endast erinra, att, då denna fråga ej hänför sig till stadganden i riksdagsordningen, utskottet icke har att afgifva något yttrande beträffande denna del af motionärernas framställning. Bestämmelserna rörande den kommunala rösträttens begränsning i förevarande fall skulle nämligen inflyta i landstingsförordningen, hvilken tillhör ett lagstiftningsområde, hvarmed konstitutionsutskottet icke äger att taga befattning. Utskottet vill endast framhålla, att, därest Konung och Riksdag äro villiga att besluta ändringar i den kommunala rösträtten i de afseenden och i den riktning motionärerna ifrågasatt, förslag härom kunna framställas och beslut fattas, innan det af utskottet nu framlagda förslag till grundlagsändringar kan till definitivt afgörande företagas.

Vallag.

De förändrade grunder för kamrarnas bildande, hvilka utskottet föreslår, förutsätta, att åtskilliga bestämmelser gifvas rörande valkretsindelning, röstlängd, valmetod och öfriga i sammanhang med valen stående spörsmål. Dessa äro i flera afseenden så omfattande och af så speciell natur, att de icke lämpligen kunna i riksdagsordningen intagas. En följd häraf är, att en särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad vallag bör komma till stånd. Såsom utskottet tillföre framhållit, anser utskottet det visserligen vara principiellt riktigast, att i riksdagsordningen inarbetas sådana bestämmelser, som i afseende å valen och deras förrättande äro af konstitutiv beskaffenhet. Då emellertid den valmetod, som utskottet funnit sig böra förorda, icke föreligger i så utarbetadt skick, särskildt med hänsyn till frågan, huru under valperiod inom Andra Kammaren uppkommen ledighet skall fyllas, att utskottet nu kunnat verkställa ett sådant inarbetande i riksdagsordningen, har utskottet, i anslutning till hvad Kungl. Maj:t hemställt i sina till 1904 och 1905 årens riksdagar i ämnet aflåtna propositioner samt herrar Billing och Svedelius, friherre Adelswärd och Hammarskjöld samt Peters-

son m. fl. i sina föreliggande motioner föreslagit, ansett det vara tillfyllest, att det i riksdagsordningen utsäges, att valsättet är proportionellt och att hvarje röstande äger lika röst, samt därutöfver, beträffande Andra Kammaren, att valen äro omedelbara. De bestämmelser i öfrigt, som i nu berörda hänseenden kunna erfordras, torde böra intagas i en särskild vallag, hvars innehåll och formulering lämpligast böra göras till föremål för en genom Kungl. Maj:ts försorg verkställd utredning. Och har utskottet förty funnit sig böra föreslå, att skrifvelse till Kungl. Maj:t aflåtes med begäran om framläggande af förslag till vallag, i hufvudsak grundad på den af herr Petersson m. fl. förordade valmetoden.

Den framställning utskottet ofvan lämnat, gifver vid handen, att utskottet för att möjliggöra en tillfredsställande lösning af rösträttsfrågan anser sig böra afstyrka, ej blott Kungl. Maj:ts proposition och öfriga af enskilda motionärer framlagda förslag, som bygga på principen om majoritetsval, utan äfven de framställningar, som framkommit om införande af proportionella val enbart till Andra Kammaren. Beträffande de motioner, som förorda proportionellt valsätt till båda kamrarna, har utskottet, såsom förut framhållits, i hufvudsakliga delar anslutit sig till den af herr Petersson m. fl. afgifna. Men då utskottet i vissa afseenden intagit en från denna motion afvikande ståndpunkt, nämligen dels med hänsyn till valrättsvillkoren och dels i fråga om valperiodens längd för Första Kammaren, och då utskottet därjämte, såsom i det följande skall visas, ansett förändringar af åtskilliga detaljbestämmelser i motionen erforderliga, har utskottet funnit sig böra upprätta ett eget förslag till de grundlagsändringar, som enligt utskottets mening af den ifrågasatta rösträttsreformen betingas.

Innan utskottet öfvergår till att mera speciellt motivera det af utskottet sålunda uppgjorda förslaget, hvarvid utskottet äfven får tillfälle att yttra sig med anledning af de särskilda yrkanden, som med hänsyn till skilda punkter gjorts i de framlagda motionerna, vill utskottet uttala sig rörande de af enskilda motionärer gjorda framställningar beträffande sådana ändringar i våra grundlagar, som sträcka sig utöfver den af utskottet angifna ramen för rösträttsreformen.

Hvad först beträffar det af herr Lithander framställda förslaget, att Riksdagen, med afslag å den kungl. propositionen i rösträttsfrågan, måtte uti skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, jämte annat, att i sam-

Herr Lithanders motion.

band med förslag till utvidgning af rösträtten Kungl. Maj:t äfven ville framlägga förslag till sådan ändring i § 65 riksdagsordningen, att alla de statens inkomster, som härflyta från direkta och indirekta skatter, skulle fastställas antingen genom kamrarnas sammanstående beslut eller genom en uppnådd majoritet af minst tre femtedelar af samtliga de vid gemensam votering afgifna röster, har utskottet icke funnit anledning att understödja detta förslag. Ett så vidtgående stadgande skulle innebära en fullständig omgestaltning af de grunder, på hvilka nu gällande bestämmelser om gemensam omröstning hvila, och i hög grad försvåra åstadkommandet af en ordnad statsreglering.

Herr Lundebergs m. fl. motion.

Hvad vidare angår den af herr Lundeberg och medmotionärer gjorda hemställan därom, att Riksdagen måtte, i samband med öfriga grundlagsändringar rörande utsträckning af valrätten till Andra Kammarerna, såsom hvilande antaga viss ändrad lydelse af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen, i syfte att från gemensam votering undandraga beslut rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet samt beträffande åtskilliga frågor angående progressiv beskattning, tillåter sig utskottet erinra därom, att förslag af i hufvudsak enahanda innehåll framstälts vid de båda sistförflutna årens riksdagar såväl i samband med rösträttsfrågan som uti från densamma fristående motioner. Uti sina med anledning af sistnämnda motioner afgifna utlåtanden tillstyrkte utskottet ett förslag i liknande syfte, ehuru begränsadt allenast till beslut rörande den progressiva beskattningen. Utskottet fann det nämligen vara af största vikt, att afgörandet af sådana principiella och djupt ingripande skattespörsmål, som här vore i fråga, skedde under former, som lämnade trygghet för att de allsidigt pröfvades och med noggrann förtänksamhet bedömdes, hvilket, enligt utskottets förmenande, icke kunde vinnas med mindre samstämmighet mellan kamrarna fordrades för Riksdagens beslut i dessa frågor. Detta utskottets förslag har emellertid hittills icke lyckats tillvinna sig Riksdagens bifall. Då frågan förelegat i samband med rösträttsreformen, har utskottet icke ansett sig böra gifva densamma sitt understöd, enär utskottet utgått från den uppfattningen, att med denna reform icke borde förbindas andra frågor än dem, som med densamma stode i oskiljaktligt sammanhang. Denna sin uppfattning har utskottet icke funnit anledning att nu frångå.

Herrar friherre Adelswärd och Hammar-skjöld, i samband med det af dem framlagda förslag rörande kamrarnas

Såsom ofvan nämnts, hafva herrar friherre Adelswärd och Hammar-skjöld, i samband med det af dem framlagda förslag rörande kamrarnas

bildande, ifrågasatt vissa ändrade bestämmelser beträffande de gemensamma voteringarna äfvensom rörande utskottsvalen. I förstnämnda hänseende hafva motionärerna hemställt, dels att sådana bevillningsfrågor, som omnämnas i herr Lundebergs m. fl. motion, icke skulle kunna göras till föremål för omedelbar gemensam votering, när kamrarna rörande dem stannat i olika beslut, dels ock att samtliga lagstiftningsfrågor, som ej äro af grundlags natur, skulle under vissa villkor kunna afgöras genom gemensam votering. Beträffande sättet för afgörandet af omhandlade bevillningsfrågor inskränker sig utskottet till att hänvisa till hvad utskottet vidkommande herr Lundebergs m. fl. motion ofvan anført rörande önskvärdheten af att mera betryggande former stadgas för dessa frågors afgörande. Hvad åter angår de gemensamma voteringarnas utsträckande jämväl till lagfrågor, vill utskottet till en början anmärka, att motionärernas förslag i denna del innebär en bestämd afvikelse från den i våra grundlagar fastställda grundsatsen, att kamrarna i alla frågor äga lika behörighet och myndighet. Det enda undantag, som härifrån blifvit gjordt, afser frågor, som angå statsreglering och bevillning samt riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning, hvilka ansetts vara af den natur, att de icke borde eller ens kunde genom den ena kammarens beslut få förfalla. Enligt utskottets förmenande kan det icke vara tillrädligt att under de gemensamma voteringarna indraga andra frågor än dem, som sålunda angifvits. Visserligen äro de af motionärerna föreslagna formerna för de samfällda omröstningarna mera betryggande än de nu gällande, men uppenbart är, att de dock lämna möjlighet öppen för den ena kammaren, och särskildt för den till numerären talrikare, att göra sin vilja ensidigt gällande i strid med den andras. För öfrigt vill utskottet mot motionärernas förslag anmärka, att en dylik anordning otvifvelaktigt skulle förtynga riksdagsarbetet, enär minoriteten i de flesta fall skulle påkalla anställande af votering för utrönande af det antal röster, hvaröfver densamma kunde förfoga. Då härtill kommer, ej blott att man vid det förberedande arbetet för frågornas behandling skulle känna sig mindre manad att åstadkomma förslag, hvilka kunde tillvinna sig båda kamrarnas bifall, än äfven, att de af grundlagarna anvisade utvägar för sammanjämkning af kamrarnas olika meningar skulle mindre utnyttjas, finnes det enligt utskottets åsikt ingalunda grundad anledning för motionärernas antagande, att samarbetet mellan kamrarna skulle genom en dylik anordning befordras. Då utskottet uti hvad sålunda blifvit anfördt funnit tillräcklig anledning att icke understödja motionärernas förevarande framställning, har utskottet gifvetvis så mycket mera haft skäl att ställa sig afvisande mot förslaget, som

detsamma blifvit ställdt i samband med en fråga, som är af den vikt, att den ensam för sig kräfver sin lösning.

Hvad slutligen beträffar motionärernas hemställan om införande af proportionellt valsätt vid utskottsval och val af de i § 154 riksdagsordningen omförmälda särskilda deputerade, tillåter sig utskottet erinra därom, att nästlidet års riksdag uti skrifvelse till Kungl. Maj:t framställt begäran om framläggande af förslag i ämnet.

Herr Ödmans
motion.

Uti sin ofvannämnda motion har herr Ödman föreslagit sådan ändrad lydelse af § 24 riksdagsordningen, att röstberättigade, som på grund af resa, vistande utomlands, sjukdom, militär tjänstgöring eller annat laga förfall äro förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse, skulle erhålla rätt att skriftligen insända sina röstsedlar till vederbörande valförrättare. Förslag af enahanda innebörd förelåg senast vid 1903 års riksdag och blef då af konstitutionsutskottet afstyrkt. Utskottets hemställan blef af Riksdagens båda kamrar bifallen. Ehuruväl den i omförmälda paragraf af riksdagsordningen uttalade grundsats, att politisk rösträtt ej må utövas af annan valberättigad än den, som vid valtillfället personligen sig inställer, bör såsom allmän regel upprätthållas, vill utskottet dock icke bestrida, att det ur billighetssynpunkt kan vara önskvärdt, att åt vissa klasser af valberättigade, hvilka genom sitt yrke eller sin tjänst i regel äro förhindrade att vid riksdagsmannaval iakttaga personlig inställelse, beredes tillfälle att afgifva sin röst medelst valsedelns insändande till valförrättaren. Då emellertid ett medgifvande att på detta sätt utöfva valrätt, till följd af uppkommande frågor såväl om anmäldt laga förfalls giltighet som ock huruvida formerna för röstsedelns insändande äro behörigen iakttagna, otvifvelaktigt skulle förorsaka betydande svårigheter vid valen äfvensom leda till ett ökad antal besvär öfver val, och då utredning icke förebragts, huruvida dessa svårigheter kunna på ett tillfredsställande sätt undanrödjas, har utskottet icke ansett sig kunna i detta sammanhang tillstyrka någon grundlagsändring i den riktning motionären föreslagit.

Herr Anderssons
motion.

Uti den af herr Andersson afgifna motionen har slutligen yrkande framstälts, bland annat, om införande af gemensam valdag för hela riket med afseende å valen till Riksdagens Andra Kammare. Vid flera föregående riksdagar hafva förslag i enahanda riktning förelegat till Riksdagens pröfning, hvilka dock fått förfalla, enär enighet icke kunnat vinnas om, hvilken dag för valen borde bestämmas. Då den nuvarande föreskriften om valens förrättande under september månad synes på ett

fullt tillfredsställande sätt tillgodose såväl landsbygdens som städernas intressen i förevarande hänseende, har utskottet icke funnit anledning föreslå någon ändring i nu gällande bestämmelser.

Såsom ofvan nämnts, hafva uti de af herrar Lithander, Sjöcrona, Lindhagen m. fl. samt Hörnstén m. fl. afgifna motionerna framställningar gjorts i syfte, att valrätt till Riksdagens Andra Kammare måtte tillerkännas jämväl kvinna. Vid åtskilliga tillfällen har denna fråga varit föremål för Riksdagens pröfning. Vid 1884 års riksdag hemställdes uti en i Andra Kammaren väckt motion om sådan ändring af §§ 14 och 19 riksdagsordningen, att, med upphäfvande af hvad i samma paragrafer funnes stadgad därom, att endast män ägde rättighet att deltaga i val till Andra Kammaren och att väljas till ledamöter i nämnda kammare, dylik rättighet borde tillerkännas jämväl kvinna, hvilken uppfyllde de villkor, hvarunder enligt sagda paragrafer en man vore valberättigad och valbar. På hemställan af konstitutionsutskottet blef emellertid motionen af båda kamrarna afslagen. Sedermera hafva såväl i särskilda motioner som ock i reservationer till konstitutionsutskottets betänkanden tid efter annan framställt mer eller mindre bestämda kraf på politisk rösträtt äfven för kvinnor. Vid föregående års riksdag förelågo tvenne motioner i ämnet, nämligen en af herr Sjöcrona af enahanda innebörd som den nu förevarande samt en af herr Lindhagen jämte 57 andra ledamöter inom Andra Kammaren, afseende en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning af frågan om rösträtt åt kvinnor vid val till Andra Kammaren samt om framläggande af förslag i ämnet. Ingendera af dessa motioner lyckades tillvinna sig Riksdagens bifall.

*Rösträtt för
kvinna.*

Uppenbart är, att det för samhället är af största vikt, att alla de medborgare, hvilka kunna förutsättas äga den mognad och själfständighet samt därmed följande intresse för allmänna ärenden, som göra dem skickade att inverka på statens angelägenheter, jämväl blifva satta i tillfälle härtill genom erhållande af politisk rösträtt. En sund och ostörd samhällsutveckling betryggas säkrast genom att samtliga de krafter inom staten, hvilka därför äga nödiga betingelser, kallas att i sin mån medverka och göra sin insats i det offentliga lifvet. Att dylika förutsättningar kunna förefinnas hos många af vårt lands kvinnor, torde icke med fog kunna bestridas. Då man numera verkligen vill hos oss ansluta sig till den allmänna rösträttens princip, synes det utskottet, som om tiden skulle vara inne att taga under allvarligt öfvervägande, huruvida och i hvilken omfattning politisk rösträtt kan beredas jämväl kvinna, gift likaväl som ogift. Att från direkt politiskt inflytande

utestänga henne kan näppeligen sägas vara väl förenligt med införande af en så vidsträckt valrätt för män, som nu ifrågasättes. Hon har nämligen lika stora intressen att tillvarataga i samhället som mannen och bör väl därför äfven sättas i tillfälle att genom deltagande i de politiska valen göra dem tillbörligen beaktade. Härtill kommer, att kvinnan på grund af de henne särskildt utmärkande egenskaper är ägnad att utöfva ett gagneligt inflytande i synnerhet på den sociala lagstiftningens område, såsom i fråga om fattigvård, sjukvård, undervisning och uppfostran. Då emellertid beslut om en så vidtgående reform, som beredande af politisk rösträtt för kvinnor skulle innebära, icke bör fattas utan en föregående allsidig utredning rörande alla de spörsmål, som härmed stå i sammanhang, och då denna fråga dessutom är af den omfattning och betydelse, att densamma bör finna sin lösning oberoende af den nu förestående rösträtsreformen, har utskottet ansett sig endast böra hemställa om aflåtande af skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

*Speciell
motivering.*

Sedan utskottet angifvit de principer, som varit för utskottet bestämmande vid upprättandet af det förslag till grundlagsändringar, utskottet här nedan framlägger, öfvergår utskottet till att närmare redogöra för de särskilda paragraferna i detta förslag.

*Valperiod.
§ 6 riksdags-
ordningen.*

Hvad först angår bestämmelserna rörande *Första Kammarens* bildande, har utskottet icke ansett sig böra föreslå andra ändringar uti nu gällande föreskrifter än sådana, som med nödvändighet betingas däraf, att kammarens ledamöter skola af landsting och stadsfullmäktige utses efter proportionell valmetod.

Ehuru det kunde synas önskvärdt, att i samband med det proportionella valsättets införande en något kortare valperiod stadgades, särskildt med hänsyn till svårigheten att på ett fullt tillfredsställande sätt ordna frågan angående de under perioden uppkomna ledigheternas fyllande, har utskottet dock funnit den nuvarande valperioden af nio år vara af den betydelse för kammarens allmänna konstitutionella karaktär, att en ändring härutinnan icke syntes utskottet tillräddig. De skäl herrar Svensson, friherre Adelswärd och Hammarskjöld samt Petersson m. fl. anfört till stöd för det uti deras motioner framställda förslaget, att valperioden skulle bestämmas till sex år, har utskottet icke funnit öfvertygande.

För att bereda en fast grundval för det proportionella valsättets användande, har uti § 6 riksdagsordningen införts en bestämmelse

därom, att den tid, för hvilken valen gälla, skall räknas från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

I fråga om valkretsindelningen har den nuvarande anordningen bibehållits. Stad, som ej deltagar i landsting, skall således fortfarande bilda egen valkrets. Häraf blifver en följd, att i sådan stad, som ej äger att utse mer än en riksdagsman, det proportionella valsättet icke kan komma till användning. Då detta emellertid endast kommer att inträffa i ett fåtal fall, och då åtskilliga betänkligheter möta att sammanföra sådana städer med landsbygden i och för val af riksdagsmän till Första Kammaren, har utskottet icke funnit sig böra för dessa städers vidkommande föreslå någon ändring i nu gällande bestämmelser.

Genom den nuvarande föreskriften, att val skall äga rum hvarje gång ett mandat utlöper eller ledighet eljest inträffar, undergår kammaren en successiv förnyelse, hvarigenom kontinuiteten i dess sammansättning bibehålles. För att detta jämväl må blifva fallet efter antagandet af det proportionella valsättet, hvilket fordrar, att valkretsens samtliga riksdagsmän på en gång utses, har stadgats, att valkretsarna i riket skola indelas i nio grupper, samt att inom hvar och en af dessa grupper och efter den ordning, som i vallagen är mellan dem bestämd, val skall förrättas hvart nionde år för nästföljande nioårsperiod. I öfverensstämmelse härmed har äfven stadgats, att, där Konungen förordnar om nya val, sådana skola inom hvarje valkrets förrättas för den tid, som återstår af den för valkretsen gällande valperiod.

Bestämmelserna i nu berörda hänseende hafva intagits i § 6 mom. 6 och § 7 mom. 1 och 2 riksdagsordningen enligt utskottets förslag.

En naturlig följd af det proportionella valsystemet är, att suppleanter måste utses för att vid under valperioden inträffad ledighet kunna inträda i afgangens ledamots ställe. Bestämmelser härom hafva gifvits i § 7 mom. 3 och 4. Ehuru flera skäl tala för, att valperioden bestämes till kortare tid för suppleanterna än för ledamöterna, hafva dock de svårigheter, som därmed äro förbundna, föranledt utskottet tillstyrka, att jämväl suppleanterna utses för en tid af nio år. De skola väljas samtidigt med riksdagsmännen och till lika antal som dessa. Finnes icke suppleant att tillgå, skall, äfven om ledamotskap i kammaren icke för tillfället är ledigt, nytt val af suppleanter till samma antal, som valkretsen har att utse riksdagsmän, för valperioden anställas. Bestämmelserna angående den ordning, i hvilken suppleanterna skola såsom ledamöter i kammaren inträda, hafva ansetts böra intagas i vallagen.

Hvad beträffar det uti § 10 mom. 3 gifna stadgandet, afser det-

*Valkretsindelning.
§ 6 och § 7
mom. 1 och 2
riksdagsordningen.*

*Suppleanter.
§§ 7 och 10
riksdagsordningen.*

samma att bereda valkrets, som på grund af sin folkmängd är berättigad att erhålla ytterligare en representant, tillfälle att, så fort förhållandena sådant medgifva, komma i åtnjutande af denna förmån.

Valsätt.
§ 9 riksdags-
ordningen.

Bestämmelserna angående valsättet hafva intagits i § 9 och har utskottet ansett denna paragraf böra affattas i öfverensstämmelse med motsvarande paragraf rörande valsättet till Andra Kammaren. I paragrafen angifves sålunda endast, att valet är proportionellt, medan de närmare bestämmelserna om valen, i den mån de icke äro för båda kamrarna gemensamma och sålunda intagits i § 25 riksdagsordningen, hafva ansetts böra inflyta i vallagen.

Uti § 13 riksdagsordningen har utskottet ansett nödigt införa stadgande därom, att jämväl suppleant äger rätt att afsäga sig sitt uppdrag.

Öfriga af utskottet föreslagna ändringar uti bestämmelserna med afseende å Första Kammarens bildande torde icke kräfva någon närmare förklaring.

Öfvergångs-
stadgande.

Med hänsyn till den jämförelsevis långa tid, som måste förflyta, innan de äldre stadgandena om kammarens bildande förlora sin giltighet och de nya bestämmelserna kunna till fullo tillämpas, har utskottet funnit nödigt föreslå särskildt öfvergångsstadgande. För utskottet har det därvid varit af vikt, att föreskrift lämnas att, därest riksdagsman, som blifvit vald efter de gamla reglerna, afgår, hans plats skall genom fyllnadsval ersättas, äfvensom att bestämmelser gifvas, huru förfaras skall, för den händelse Konungen förordnar om nya val till Första Kammaren, innan de nya bestämmelserna kunnat träda i kraft inom samtliga grupper af valkretsar.

Valrätts-
villkor.
§ 17 riksdags-
ordningen.

Hvad *Andra Kammaren* beträffar, har utskottet vid affattandet af bestämmelserna rörande valrättsvillkoren, § 17 i utskottets förslag, ansett sig böra upptaga det af utskottet vid 1905 års riksdag framställda förslaget, hvilket utom beträffande skatteplikten återgifvits i den af herr Petersson m. fl. afgifna motionen.

Beträffande den åldersgräns, som bör stadgas för utöfvande af politisk rösträtt, har utskottet, såsom ofvan nämnts, ansett, att denna bör inträda från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder valmannen uppnår 25 års ålder. Uti de af herrar Svensson, Johanson samt friherre Adelswärd och Hammarskjöld afgifna motionerna har liksom i den kungl. propositionen åldersgränsen blifvit satt till uppnådda 24 år och uti de af herr Branting m. fl. samt herr Lindhagen m. fl. väckta motionerna till fyllda 21 år. Då dessa förslag —

de förstnämnda visserligen i mindre mån än de båda senare — skulle leda därtill, att i valmanskåren infördes ett stort antal personer, hvilka i allmänhet icke kunna anses vara i besittning af den mognad och omdömesförmåga, som böra utgöra förutsättningen för att få inverka på statens angelägenheter, har utskottet icke ansett sig kunna biträda samma förslag.

Med afseende å den i § 17 mom. a) riksdagsordningen gifna föreskriften, att rösträtt ej må utöfvas af den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd, vill utskottet här anmärka, att enligt det af herr Lindhagen och medmotionärer framlagda förslaget konkursgäldenärer icke skulle vara obehöriga att rösträtt utöfva. De skäl, som härför blifvit af motionärerna anförda, hafva icke gifvit utskottet anledning frånträda sin förut i detta hänseende intagna ståndpunkt.

Beträffande lydelsen af § 17 mom. b) har utskottet icke kunnat finna, att giltiga skäl blifvit anförda vare sig för det af herr Branting m. fl. framställda förslaget, att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom eller oförvårdad arbetslöshet, icke skulle medföra valrättens förlust, eller för herr Lindhagens och medmotionärers hemställan, att endast den, som stode under fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt, skulle vara från rösträtt utesluten. Särskildt med afseende å det af herr Branting m. fl. framlagda förslaget vill utskottet framhålla, att det gifna understödet naturligen måste förutsättas vara af sådan art, att fattigvårdssamhället kan anse sig berättigadt återkräfvat detsamma.

De i mom. c) och d) af Kungl. Maj:ts proposition samt flertalet motioner intagna bestämmelser om valrättens suspenderande, dels på grund af försummelse i afseende å betalning af påförda utskylder till stat och kommun, dels ock till följd af bristande fullgörande af de den valberättigade åliggande värnpliktsöfningar, finner sig utskottet obetingadt böra förorda. Utskottet kan nämligen icke anse, att i de af herr Lindhagen och medmotionärer samt af herr Branting jämte medmotionärer gjorda framställningar sådana skäl blifvit anförda, att rättmätigheten af dessa valrättsvillkors bibehållande blifvit på något sätt motbevisad.

Hvad angår den sista punkten af § 15 i Kungl. Maj:ts proposition, vill utskottet framhålla, att, därest, såsom Kungl. Maj:t ifrågasatt, uti grundlagen fastsloges, att valrätten skulle grundas på förhållanden vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå förändring före valet inträffar, detta skulle leda till sådana betänkliga konsekvenser, som att en uti den justerade röstlängden upptagen valman, hvilken före valets

förrättande brister i sådana valrättsvillkor som frejd, nationalitet och rätten att råda öfver sig och sin egendom, detta oaktadt skulle vara berättigad att rösträtt utöfva.

*Valbarhet.
§ 20 riksdags-
ordningen.*

Stadgandena om valbarhet, hvilka innehållas i § 20 af utskottets förslag, äro hämtade från den af herr Petersson m. fl. afgifna motionen och innebära icke någon saklig afvikelse från nu gällande bestämmelser. Orden »vid valtillfället» hafva i paragrafen intagits på grund däraf, att tvekan eljest skulle kunna uppstå, huruvida suppleants valbarhet bör bedömas med hänsyn till förhållandena vid själfva valet eller vid den tid, då ersättare i afgangens riksdagsmans ställe skall bestämmas.

Beträffande de uti herrar Warburgs, Brantings m. fl. och Lindhagens m. fl. motioner gjorda framställningar om upphäfvande eller lossande af bostadsbandet för valbarhet, har utskottet icke funnit någon anledning att förorda en sådan afvikelse från den nu gällande grundsatsen, att valbarheten skall vara bunden vid valrätt inom den valkrets, för hvilken valet sker. Utskottet vill härvid anmärka, att det af motionärerna framhållna önskemålet i viss mån blifvit tillgodosedt i utskottets förslag, enligt hvilket valkretsarna hafva betydligt större omfattning än för närvarande.

*Valperiod.
§ 14 riksdags-
ordningen.*

Med afseende å valperiodens längd hafva herrar Nordström och Kjellén föreslagit, att den skulle ökas till fem år, och herr Svensson, att densamma skulle bestämmas till fyra år. Den föreslagna ändringen skulle visserligen med hänsyn till riksdagsarbetet medföra vissa fördelar, men då förslaget hittills icke mötts af tillräckliga sympatier inom den kammare, som det närmast berör, och då ändringen ej står i något nödvändigt samband med den nu föreliggande rösträtsreformen, har utskottet ansett sig böra förorda, att valperioden fortfarande bibehålles vid tre år.

*Valsätt.
§ 19 riksdags-
ordningen.*

Bestämmelserna om valsättet innehållas i § 19 riksdagsordningen, hvori utsäges, att valen äro proportionella och omedelbara. Det uti herr Peterssons m. fl. motion i denna paragraf intagna stadgandet, att hvarje röstande vid valet äger lika röst, har, såsom innebärande en för båda kamrarna gemensam bestämmelse, af utskottet öfverflyttats till § 25 riksdagsordningen.

*Valkretsindel-
ning m. m.
§§ 15 och 16
riksdags-
ordningen.*

Grunderna för valkretsindelningen innehållas uti § 15 riksdagsordningen. Såsom utskottet ofvan i sin allmänna motivering framhållit, böra, enligt utskottets mening, valkretsarna göras betydligt mindre, än hvad förut varit föreslaget, då införandet af proportionellt valsätt ifråga-

satts. Då valkretsdelningen sålunda icke kommer att i regel sammanfalla med länsindelningen, har i paragrafen endast intagits den bestämmelsen, att riket skall vara indeladt i valkretsar, som skola välja en hvar minst tre riksdagsmän. Denna sistnämnda föreskrift har stadgats, för att ett proportionellt valresultat må kunna erhållas. Till förhindrande af så kallad valgeometri har vidare i paragrafen införts ett stadgande därom, att delar af ett län icke må sammanföras med delar af ett annat län till gemensam valkrets. Stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger $\frac{3}{230}$ -delar af rikets folkmängd har ansetts böra utgöra egen valkrets. I öfverensstämmelse med hvad utskottet föreslagit rörande valkretsarnas storlek i allmänhet, har det syntts utskottet lämpligt, att stad, som äger att utse flere än åtta riksdagsmän, må delas i två valkretsar. Rikets indelning i valkretsar skall fastställas i vallagen, och kommer utskottet vid granskning af det vid herr Peterssons m. fl. motion fogade förslag till vallag att angifva de grundsatser, hvilka utskottet anser böra tillämpas vid valkretsindelningens uppgörande.

Då enligt utskottets förslag land och stad komma att i regel välja gemensamt, har däraf naturligen blifvit en följd, att den olika representationsrätten för land och stad bortfallit.

Af hvad ofvan anförts angående valkretsindelningen, framgår, att utskottet funnit sig böra afstyrka bifall till de af herrar Hägglund, Billing och Svedelius samt Svensson afgifna motionerna i förevarande del. Hvad vidkommer de af herrar Sjöcrona, friherre De Geer, Montgomery m. fl., Nordström, Johanson och Kjellén gjorda framställningar rörande valkretsindelningen, åsyftande öfverförande till stadsvalkretsarna af köpingar, municipalsamhällen och andra samhällen med sammanträngd befolkning, har utskottet, då förutsättningen för samtliga dessa motionärers förslag är majoritetsvalens bibehållande, icke funnit anledning att därom särskildt yttra sig.

Beträffande § 25 riksdagsordningen vill utskottet endast anmärka, att, då utskottet förordat proportionellt valsätt till båda kamrarna, det syntts utskottet riktigast att i denna paragraf sammanföra vissa för båda kamrarna gemensamma bestämmelser rörande valen. I denna paragraf har utskottet jämväl ansett böra såsom ett särskildt moment intagas en från Kungl. Maj:ts proposition hämtad, af utskottet vid nästlidet års riksdag från vallagen till riksdagsordningen öfverförd bestämmelse, att fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, ej må föranleda valets upphäfvande med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

*Gemensamma
bestämmelser.
§ 25 riksdags-
ordningen
m. m.*

Hvad öfriga paragrafer uti utskottets förslag angår, stå dessa i hufvudsaklig öfverensstämmelse med motsvarande paragrafer uti den af herr Petersson m. fl. afgifna motionen, hvilken i hufvudsak ansluter sig till utskottets äldre förslag, och torde någon särskild motivering för dem icke vara erforderlig.

Öfvergångs-
stadgande.

Vidkommande slutligen öfvergångsstadgandet till de föreslagna grundlagsändringarna rörande Andra Kammaren, har utskottet ansett detta lämpligen böra införas omedelbart efter de bestämmelser, som angå valen till denna kammare.

Utskottets nu lämnade framställning i förevarande ämne torde gifva vid handen, att utskottet funnit sig böra afstyrka de af särskilda motionärer afgifna förslag, hvilka icke i det föregående upptagits till behandling.

Vallagen.

Då utskottet, såsom ofvan nämnts, funnit sig böra förorda en proportionell valmetod af den typ, som framlagts i den af herr Petersson m. fl. afgifna motionen, har utskottet jämväl ansett sig böra ägna det vid motionen fogade förslag till vallag en förberedande granskning.

Utskottet vill härvid till en början framhålla nödvändigheten af att vid den slutliga affattningen af vallagens bestämmelser noggrannt tillses, att desamma komma att stå i fullständig öfverensstämmelse med riksdagsordningens föreskrifter.

Beträffande 1 § vallagen anser utskottet, att vid den fördelning i särskilda grupper af valkretsarna för Första Kammaren, som enligt § 6 riksdagsordningen skall ske, bör iakttagas, att till samma grupp hänföras företrädesvis valkretsar, som äro belägna inom olika delar af landet. Huru dylik fördelning lämpligen skulle kunna verkställas, framgår af det förslag till grupp fördelning, som finnes bilagdt utskottets utlåtande.

Vidkommande de i 5 och 51 §§ gifna bestämmelser rörande valsedels giltighet, synes för valsedlar, å hvilka förekomma ett eller flera otydliga namn, böra gälla samma regel, som uppställts beträffande röstsedlar, hvilka innehålla namn å någon, som icke är valbar, nämligen, att valsedeln skall vara giltig med afseende å sådana namn, om hvilka någon tvekan icke kan råda.

Den i 9 § föreslagna valkretsindelningen har utskottet icke funnit vara i allo tillfredsställande. Vid rikets indelning i valkretsar finner utskottet böra iakttagas, att valkretsarna i möjligaste mån göras geografiskt sammanhängande, dock att afvikelse från denna regel må kunna göras, då valkrets uteslutande eller till hufvudsaklig del består af städer; att icke delar af en domsaga hänföras till olika valkretsar i vidsträcktare mån än som är oundgängligen påkalladt; samt att, därest ej lokala förhållanden med nödvändighet föranleda en afvikelse, vederbörlig hänsyn tages till folkmängdsförhållandena såväl med afseende å länen, så att hvarje län, äfven om det delas i två eller flera valkretsar, äger välja det antal riksdagsmän, hvartill dess folkmängd gör det berättigadt, som ock beträffande de särskilda valkretsarna, så att dessa tillerkännas rätt att utse ledamöter i Andra Kammaren till det antal, som betingas af deras folkmängd.

Med hänsyn därtill, att säkerhet må vinnas för att röstlängden före den 3 juli må komma valnämndens ordförande tillhanda, torde den uti 16 § angifna tidpunkt, före hvilken röstlängd skall vara upprättad, böra ändras till den 25 juni och till följd däraf den dag, som skall tagas till utgångspunkt för afgörande, hvilka personer icke uppfylla stadgade villkor för anteckning i röstlängd såsom röstberättigade, fastställas till den 10 juni. Den af utskottet förordade ändringen i 16 § föranleder naturligen en däraf betingad ändring i 17 §.

Beträffande 25 § 2 mom. samt 27 och 29 §§ synas dessa böra affattas i enlighet med resp. 13 § 2 mom. samt 15 och 17 §§ i det af Kungl. Maj:t framlagda förslag till vallag.

I 34 § synes böra intagas stadgande därom, att valnämnd och magistrat äro valmyndighet.

Vidkommande 37 § torde det, därest bestämmelse om utsträckning af valtiden är erforderlig, böra öfverlämnas åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande (magistrat) att, efter vederbörande valnämnds (magistrats) framställning eller efter dess hörande, därom meddela föreskrifter.

Till följd af bestämmelsen i § 15 mom. 1 riksdagsordningen i utskottets förslag, bör sista momentet i 33, 46 och 47 §§ vallagen utgå.

Med afseende å 49 § vill utskottet göra den erinran, att i vallagen böra införas bestämmelser, i ändamål att bereda trygghet för att alla vid valet afgifna röster vid den slutliga sammanräkningen komma att tagas i betraktande. För vinnande af detta syfte torde åt Kungl. Maj:ts befallningshafvande (magistrat) böra uppdragas såväl att infordra inom behörig tid ej inkomna valprotokoll, som ock att, efter

förberedande granskning af dessa protokoll vidtagna åtgärder till rättelse eller komplettering af oriktiga eller ofullständiga sådana.

Med hänsyn därtill, att enligt motionärernas förslag ersättare kan komma att bestämmas först vid inträffande ledighet, synes i 53 § böra föreskrivas, att röstsedlarna skola förvaras under hela den tid, för hvilken valet gäller.

Hvad 57 §, första stycket, beträffar, synes detta böra så affattas, att, då någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget och afsägelsen pröfvas giltig, i hans ställe må inträda den af kandidaterna, som enligt de i 52 § angifna grunder kommer de *kvarstående* riksdagsmännen närmast.

I fråga slutligen om 69 § synes denna paragraf böra formuleras i öfverensstämmelse med 49 § af Kungl. Maj:ts förslag till vallag.

På grund af hvad utskottet ofvan anført, får utskottet hemställa:

- 1:o) a) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kan af Riksdagen bifallas, ville, i anledning af den utaf herr Petersson m. fl. inom Andra Kammaren afgifna motionen n:o 151, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 25 äfvensom §§ 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadganden i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 31.

Städernas till deltagande i riksdagsmannaval berättigade invånare äge att till borgmästaretjänster föreslå trenne behörige män, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmäns- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas, på sätt riksdagsordningen stadgar. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 Januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen där-efter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag samman- kalla.

(Föreslagen lydelse:)

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.'

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, *Första Kammar*en och *Andra Kammar*en, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskildt af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 Januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen där-

(Nuvarande lydelse:)

Hos urtima riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framläggas, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne och yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett Bankoutskott, att öfverse Bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt ett Lagutskott, att utarbete de från Kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

(Föreslagen lydelse:)

efter; Konungen dock obetaget, att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framläggas, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i § 49 förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett Bankoutskott, att öfverse Bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt ett Lagutskott, att utarbete de från Kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

Kamrarnas bildande.

a) Första Kammaran.

(Nuvarande lydelse:)

§ 6.

1. Första Kammarans ledamöter skola, till ett antal af etthundrafemtio och för en tid af nio år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

(Föreslagen lydelse:)

§ 6.

1. Första Kammarans ledamöter skola, till ett antal af etthundrafemtio och för en tid af nio år, räknade från och med Januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

(Nuvarande lydelse:)

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvar tionde år af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, må, så länge då gällande bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarne ländes till efterrättelse, stadens rätt att utse riksdagsman inträda allenast i det fall, att ledighet uppstår i den valkrets, staden förut tillhört.

7. Äro icke, då tillämpning skall ske af den i mom. 5 nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom Kammaren, att nya valkretsar, som i följd af stadgandet i näst förestående mom. ännu ej utsett riksdagsmän, samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande af rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall, i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning dessa valkretsar emellan, gälla till efterrättelse: att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 2, äga företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 4; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 2 äga välja ökad antal riksdagsmän, den har företrädet, för hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som

(Föreslagen lydelse:)

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvar tionde år af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Valkretsarne i riket indelas i nio grupper. Denna indelning fastställles i vallagen.

7. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman först då nya bestämmelser om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna därefter utfärdats och nya allmänna val skola ske inom den grupp af valkretsar, till hvilken det län, där staden är belägen, hör.

8. Äro icke, då tillämpning skall ske af den i mom. 5 nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom Kammaren, att nya valkretsar, som i följd af stadgandet i näst föregående mom. ännu ej utsett riksdagsmän, samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande af rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning dessa valkretsar emellan, gälla till efterrättelse: att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 2 äga företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 4; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 2 äga välja ökad antal riksdagsmän, den har företrädet, för hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som

(Nuvarande lydelse:)

enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännen antal inom valkretsarne; att bland sådana valkretsar, hvilka jämlikt mom. 4 äga utse ökad antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för Justitie-departementet i närvaro af tre bland Fullmäktige i Rikets Bank och tre bland Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

§ 7.

Val till riksdagsman i Första Kammaren anställles af vederbörande landsting och stadsfullmäktige, så ofta ledighet uppstår, eller då Konungen förordnat nya val. Landsting sammanträder för det ändamål, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Riksdagsman i Första Kammaren, som vid riksdags början sin befattning ické i nio år innehaft, må därmed till Riksdagens slut fortfara, ändå att under tiden nio år från valet förflyta.

(Föreslagen lydelse:)

enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännen antal inom valkretsarne; att bland sådana valkretsar, hvilka jämlikt mom. 4 äga utse ökad antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för Justitie-departementet i närvaro af tre bland Fullmäktige i Rikets Bank och tre bland Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

§ 7.

1. Inom hvar och en af de nio grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, samt efter den ordning, som i vallagen är mellan grupperna stadgad, förrättas hvar nionde år för hvarje valkrets allmänna val till riksdagsmän i Första Kammaren för nästföljande nioårsperiod. Valen förrättas af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under September månad.

2. Har Konungen förordnat nya val, förrättas sådana ofördröjligen inom hvarje valkrets för den tid, som återstår af den för valkretsen gällande valperiod.

3. Då riksdagsmän utses, väljas ock inom hvarje valkrets suppleanter för samma tid och till lika antal. I hvilken ordning desse vid inträffad ledighet skola inträda såsom riksdagsmän, därom stadgas i vallagen.

4. Hafva samtliga för en valkrets valde suppleanter inträdt såsom ledamöter i Första Kammaren eller eljest afgått, företages nytt val af suppleanter för valperioden till samma antal, som valkretsen har att utse riksdagsmän.

(Nuvarande lydelse:)

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande åttatiusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst fyratusen riksdaler årlig inkomst af kapital eller arbete. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i Kammaren, frånträder han sin befattning.

(Föreslagen lydelse:)

§ 8.

5. Landsting sammanträder för val af riksdagsmän och suppleanter, där så erfordras, till urtima möte.

Till ledamöter i Första Kammaren och till suppleanter för dem kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande åttatiusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst fyratusen riksdaler årlig inkomst af kapital eller arbete. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i Kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 9.

Skola inom en valkrets flera ledamöter än en eller flera suppleanter än en utses, är valet proportionellt.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 10.

1. *Afsäger sig vid valtillfället den, som valts till ledamot i Första Kammaren, sitt uppdrag, skall hans plats omedelbart tillerkännas den förste i ordningen bland suppleanterna.*

2. *Har ledamot i Första Kammaren afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, inträder vederbörande suppleant från den valkrets, den afgångne tillhörde, för den återstående tiden.*

3. *Afgår riksdagsman för valkrets, som enligt gällande bestämmelser om antalet riksdagsmän för hvarje valkrets icke öger att i den afgångnes ställe insätta ledamot*

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

i Första Kammaren, inträder såsom ledamot suppleant från valkrets, som, enligt hvad i § 6 mom. 8 sägs, är till ökning i antalet riksdagsmän berättigad. Sådan ledamot innehar sin befattning till utgången af det år, då nytt allmänt val för nästkommande nioårsperiod skall äga rum inom den valkrets, där han blifvit till suppleant vald, eller till dess Konungen förordnar om nya val.

§ 10.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till Justitie-departementet. Fullmakterne, som, när valet verkställts af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrastation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, *undertecknas* af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige, böra hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af N. N. landsting (stadsfullmäktige i N. N. stad) blifvit den — — förrättadt, varder N. N. härigenom befullmäktigad att för en tid af nio år från nämnde dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammarer.» Ort och tid.

§ 11.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar

§ 11.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till Justitie-departementet. Fullmakterne underskrifvas, när valet verkställts af landsting, af dess ordförande, med kontrastation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige.

På enahanda sätt förfäres med afseende å fullmakt för suppleant, då denne skall inträda såsom ledamot i Första Kammaren.

Om lydelse af fullmakt stadgas i valagen.

§ 12.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval eller suppleantval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två

(Nuvarande lydelse:)

därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens Befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens Befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens Befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i Dess Högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 12.

Riksdagsman i Första Kammaren äger ej att för denna befattning något arfvode uppbära. Vill han befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens Befallningshafvande.

(Föreslagen lydelse:)

dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens Befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens Befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens Befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i Dess Högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 13.

Riksdagsman i Första Kammaren äger ej att för denna befattning något arfvode uppbära. Vill han befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens Befallningshafvande. *Rätt att uppdraget sig afsäga tillkommer ock suppleant.*

Öfvergångsstadgande.

1. *Riksdagsman i Första Kammaren, som är vald med tillämpning af före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till utgången af det kalenderår, under hvilket nio år från valet förflyta.*

Då sådan riksdagsman afgår, företages, där så erfordras, af vederbörande valkrets nytt val af ledamot i Första Kammaren i den afgångnes ställe för tiden intill utgången af det år, under hvilket nytt

(Föreslagen lydelse:)

allmänt val för nästkommande nioårsperiod skall inom valkretsen hållas; skulle äfven denne före nämnda tid afgå, företages nytt ersättningsval.

2. Förordnar Konungen nya val till Första Kammaren, innan samtliga de nio grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, förrättat allmänt val för nästföljande nio år, skola de nya valen icke gälla längre tid än:

för valkretsar, som tillhöra första gruppen, till och med kalenderåret näst efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra andra gruppen, till och med andra kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra tredje gruppen, till och med tredje kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra fjärde gruppen, till och med fjärde kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra femte gruppen, till och med femte kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra sjätte gruppen, till och med sjätte kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra sjunde gruppen, till och med sjunde kalenderåret efter det, då valet hålles, samt

för valkretsar, som tillhöra åttonde gruppen, till och med åttonde kalenderåret efter det, då valet hålles.

För valkretsar, som tillhöra nionde gruppen, gälla valen till och med nionde kalenderåret efter det, då valet hålles.

Under kalenderåret närmast före det år, då de af Konungen förordnade valen sålunda upphöra att gälla, förrättas allmänna val af vederbörande valkretsar för närmast därefter följande nio år.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

b) Andra Kammaren.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, *däraf etthundra-femtio för landet och åttio för städerna*, väljas för en tid af tre år, räknade från och med Januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Ko-

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med Januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Riket skall vara indeladt i valkretsar, hvilka välja enhvar minst tre riksdagsmän.

Delar af ett län må icke sammanföras med delar af ett annat län till gemensam valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundra-trettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

Åger stad att utse flere än åtta riksdagsmän, må den stad delas i två valkretsar.

3. Rikets indelning i valkretsar fastställes i vällagen.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående

(Nuvarande lydelse:)

nungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1, skola äga rum. Köping eller annat samhälle, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra trettondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, därvid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, där han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen äger eller med stadgad äborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sex tusen riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst åttahundra riksdaler uppskattad årlig inkomst.

(Föreslagen lydelse:)

af hela antalet tvåhundra trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 8 är stadgad. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer en hvar välfredad svensk man, som är skyldig till staten erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 15.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under September månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val eller afgår eljest riksdagsman för Andra Kammaren innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställes ofördröjligen inom den valkrets, som utsett den afgångne, nytt val för den återstående tiden.

§ 16.

1. Å landet väljes riksdagsman medelst elektor. För hvarje kommun utses inför kommunalstämmans ordförande en elektor och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. Desse elektor sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hör, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden äger.

2. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Desse elektor sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden äger.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, äga dock begagna det omedelbara valsättet, därest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens Befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar de röstberättigades

(Föreslagen lydelse:)

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under September månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter thy som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år därefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställas.

4. I stad, där magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, där flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

§ 17.

Vid så väl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

(Nuvarande lydelse:)

Vid dessa val skola till efterrättelse tjäna de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla anteckning om dem, hvilka enligt 14 § valrätt tillkommer.

(Föreslagen lydelse:)

§ 18.

Konungens Befallningshafvande åligger att, när val till riksdagsman i Andra Kammaren erfordras, därom underrätta vederbörande valförrättare, som låter tid och ort för valet i kyrkorna kungöra, med särskild föreskrift att elektorsval, där det äger rum, skall hållas minst åtta dagar före riksdagsmannavalet. Skulle i någon församling offentlig gudstjänst ej förrättas å söndag, då kungörelsen bör uppläsas, skall, på prästerskapets anmodan, vederbörande kronobetjänt kungörelsen skyndsamt kringsända. I kungörelse om omedelbart val i valkrets, som utgöres af två eller flera kommuner, erinras om valprotokollens ofördröjliga insändande till valförrättaren och om dagen för rösternas sammanräknande.

För kallelse till elektorsval gäller i tillämpliga delar hvad om kallelse till kommunalstämma och allmän rådstuga stadgadt är.

Där elektorsval hållet är, skall ordföranden i kommunalstämma eller i magistrat, som valet förrättat, åt den eller dem, som fått elektorsbefattning sig uppdragen, såsom fullmakt meddela till riktigheten bestyrkt utdrag af valprotokollet. Vid detta protokolls affattande bör till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställes.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått tjuföfen års ålder samt, enligt 14 §, äga

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för

(Nuvarande lydelse:)

valrätt inom den *kommun eller någon af de kommuner*, för hvilka de väljas.

(Föreslagen lydelse:)

hvilken de väljas, eller, där fråga är om stad, bestående af två valkretsar, inom någon af dessa.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhufvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till Justitie-departementet. Fullmakterne böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valdistrikt af N. N. domsaga») eller »i N. N. stad» (»städer»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 Januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 Januari år — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, som göres vid valtillfälle, *pröfvas af valförrättaren. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens Befallningshafvande.*

§ 21.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, *skall, på sätt i vallagen närmare stadgas*, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra *insändes* till Justitie-departementet.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, *ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens Befallningshafvande.*

(Nuvarande lydelse:)

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, må han däröfver anföra besvär hos *Konungens Befallningshafvande i valorten eller, där fråga om val för flera domsagor eller städer handlagts inom särskilda län, hos Befallningshafvanden i det län, där slutliga handläggningen skett.* För det ändamål äger klaganden hos *domhafvande eller magistrat, som slutligen handlagt valfrågan, äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter* bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter valförrättningens slut *ingifva sina besvär till Konungens Befallningshafvande, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar.*

2. Den med *Konungens Befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter däraf erhållen del, till Konungens Befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvarefter med målet vidare så förhållas, som ofvan i 11 § sägs.*

3. *Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppsdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfälle, enligt mom. 1 i denna § och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens Befallningshafvande, enligt mom. 2.*

§ 23.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arf-

(Föreslagen lydelse:)

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, *eller sådan Konungens Befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppsdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär.* För sådant ändamål äger klaganden hos *Konungens Befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter* bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut *eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens Befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till Befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens Befallningshafvande att besvärerna jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.*

§ 24.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arf-

(Nuvarande lydelse:)

vode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af Kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd där-af att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, Kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra riksdaler.

Den ledamot af Kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

(Föreslagen lydelse:)

vode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af Kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd där-af att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, Kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra riksdaler.

Den ledamot af Kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af Augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tilllämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 24.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 25.

Befinnes vid riksdagsmannaval, hvilka böra med slutna sedlar förrättas, valsedel

§ 25.

1. Vid val till Riksdagens kamrar må ej rösträtt utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

2. Vid valen äge hvarje röstande lika röst.

3. Valen förrättas med slutna sedlar. Äro valsedlar till större antal än hälften

(Nuvarande lydelse:)

lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogild.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

Valsedlar, som vid elektors- eller riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets för rättare inläggas under försegling och förvaras, till dess riksdagsmannavalets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera Kammaren anmälan om de ledigheter inom Kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag genom val fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess Befallningshafvande föranstalta, att nya val anställas.

Om emellan riksdagar ledighet i någondera Kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens Befallningshafvande, när den afgangne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om nytt val; och, då den afgangne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från Kam-

(Föreslagen lydelse:)

ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

4. Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande, med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom Kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess Befallningshafvande föranstalta, att ledig plats i laga ordning besättes.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera Kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens Befallningshafvande, när den afgangne tillhört Andra Kammaren, att vidtaga de åtgärder, som för sådant fall i vallagen stadgas; och då den afgangne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ledighetens fyllande enligt ofvan i § 10 angifna grunder.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verk-

(Nuvarande lydelse:)

rarna till utskottet hänvisade grundlagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de i Statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än Konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att Statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgadt.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan Kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan Kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

(Föreslagen lydelse:)

ställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från Kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de i Statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än Konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att Statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgadt.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan Kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan Kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

- b) att Riksdagen, under förutsättning att utskottets förestående förslag till grundlagsändringar blifver af Riksdagen antaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, ville uti skrifvelse till Kungl.

Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till lag om val till Riksdagens Kamrar, som ansluter sig till af Riksdagen antagna ändringar i riksdagsordningen och i hufvudsak är grundadt på den uti herr Peterssons m. fl. motion n:o 151 förordade proportionella valmetod;

- 2) att Riksdagen, i anledning af de uti herr Lithanders motion n:o 31, herr Sjöcronas motion n:o 32, herr Lindhagens m. fl. motion n:o 143 och herr Hörnsténs m. fl. motion n:o 144 gjorda framställningar, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t behagade föranstalta om en allsidig utredning af frågan, om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare bör beredas jämväl åt kvinnor, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvar till densamma kan gifva anledning;
- 3) att a) herrar friherre Adelswårds och Hammarskjölds motion n:o 149,
 b) herr Svenssons motioner n:is 139 och 153,
 c) herr Häggglunds motion n:o 34,
 d) herrar Billings och Svedelius motion n:o 36,
 e) herr Sjöcronas motion n:o 32,
 f) herr Johansons motion n:o 145,
 g) herr Kjelléns motion n:o 148,
 h) herr friherre De Geers motion n:o 33,
 i) herr Nordströms motion n:o 136,
 j) herr Warburgs motion n:o 140,
 k) herr Hörnsténs m. fl. motion n:o 144,
 l) herr Brantings m. fl. motion n:o 137,
 m) herr Lindhagens m. fl. motion n:o 143,
 n) herr Lundebergs m. fl. motion n:o 38,

- o) herr Montgomerys m. fl. motion n:o 42,
- p) herr Lithanders motion n:o 31,
- q) herr Anderssons motion n:o 152,
- r) herr Ödmans motion n:o 135,

må i de delar, i hvilka de ej genom utskottets ofvan under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden kunna anses besvarade, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 maj 1906.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Förslag

till indelning i nio grupper af valkretsarna för Första Kammarens bildande.

I.	Stockholms stad	9	
	Kronobergs län	5	
	Jämtlands län	3	17.
II.	Stockholms län	6	
	Östergötlands län	7	
	Västerbottens län	4	17.
III.	Jönköpings län	6	
	Hallands län	4	
	Västernorrlands län	7	17.
IV.	Blekinge län	4	
	Älfsborgs län	8	
	Västmanlands län	4	16.
V.	Södermanlands län	5	
	Kalmar södra landstingsområde	4	
	Skaraborgs län	7	
	Norrköpings stad	1	17.
VI.	Kalmar norra landstingsområde	3	
	Malmö stad	2	
	Värmlands län	6	
	Gäflborgs län	6	17.
VII.	Kristianstads län	6	
	Göteborgs stad	4	
	Örebro län	6	16.
VIII.	Malmöhus län	10	
	Gottlands län	2	
	Gäfla stad	1	
	Norrbottens län	4	17.
IX.	Uppsala län	4	
	Göteborgs och Bohus län	6	
	Kopparbergs län	6	16.
			150.

Reservationer:

vid punkten 1:o) af utskottets hemställan:

af herrar *Blomberg, Elowson, Behm, J. F. Nyström, Säve, af Ekenstam, Sjöholm, Berlin* och *Östberg*, hvilka anfört:

»Ehuru vi i allmänhet varit med utskottet ense rörande dess utlåtande och förslag, hafva vi dock i ett afseende inom utskottet gjort gällande en från majoritetens afvikande mening. Vi hafva nämligen förordat, att valperioden för ledamöter af Första Kammaren skulle i öfverensstämmelse med de hemställanden, som gjorts i samtliga de motioner, i hvilka ifrågasatts proportionella val till Första Kammaren, bestämmas till sex år. Vi underskatta visserligen icke nioårsperiodens stora betydelse för kontinuiteten med hänsyn till Första Kammarens sammansättning, men vi förmena, att äfven genom valens företagande med en sjättedel hvarje år denna kontinuitet skulle kunna vederbörligen upprätthållas och att man därför borde kunna tillmötesgå de önskningsar, som uti de nämnda motionerna uttalats. Att den kortare valperioden måste vara fördelaktig med hänsyn till de nödiga suppleantvalen, är obestriddigt.

Vi hafva därför yrkat, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kan af Riksdagen bifallas, ville, i anledning af den utaf herr Petersson m. fl. inom Andra Kammaren afgifna motionen n:o 151, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 25 äfvensom §§ 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadganden i riksdagsordningen:

Regeringsformen.*(Nuvarande lydelse:)*

§ 31.

§ 49.

§ 53.

(Föreslagen lydelse:)

§ 31*.

§ 49*.

§ 53*.

Riksdagsordningen.**Kamrarnas bildande.***a) Första Kammaren.*

§ 6.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af etthundrafemtio och för en tid af sex år, räknade från och med Januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

2—5*).

6. Valkretsarne i riket indelas efter län i sex grupper. Denna indelning fastställes i vallagen.

7 och 8*).

§ 7.

§ 7.

1. Inom hvar och en af de sex grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, samt efter den ordning, som i vallagen är mellan grup-

*) Lika med utskottets förslag.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

perna stadgad, förrättas hvarjtio år för hvarje valkrets allmänna val till riksdagsmän i Första Kammarerna för nästföljande sexårsperiod. Valen förrättas af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under September månad.

§ 8.

2—5*).

§ 9.

§ 8*).

§ 9*).

§ 10.

1 och 2*).

3. Afgår riksdagsman för valkrets, som enligt gällande bestämmelser om antalet riksdagsmän för hvarje valkrets icke äger att i den afgångnes ställe insätta ledamot i Första Kammarerna, inträder såsom ledamot suppleant från valkrets, som, enligt hvad i § 6 mom. 8 sägs, är till ökning i antalet riksdagsmän berättigad. Sådan ledamot innehar sin befattning till utgången af det år, då nytt allmänt val för nästkommande sexårsperiod skall äga rum inom den valkrets, där han blifvit till suppleant vald, eller till dess Konungen förordnar om nya val.

§ 10.

§ 11*).

§ 11.

§ 12*).

§ 12.

§ 13*).

Öfvergångsstadgande.

1. Riksdagsman i Första Kammarerna, som är vald med tillämpning af före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till utgången af det kalenderår, under hvilket nio år från valet förflyta.

Då sådan riksdagsman afgår, företages, där så erfordras, af vederbörande valkrets

*) Lika med utskottets förslag.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

nytt val af ledamot i Första Kammaren i den afgångnes ställe för tiden intill utgången af det år, under hvilket nytt allmänt val för nästkommande sexårsperiod skall inom valkretsen hållas; skulle äfven denne före nämnda tid afgå, företages nytt ersättningsval.

2. Förordnar Konungen nya val till Första Kammaren, innan samtliga de sex grupper, i hvilka valkretsarne äro indelade, förrättat allmänt val för nästföljande sex år, skola de nya valen icke gälla längre tid än:

för valkretsar, som tillhöra första gruppen, till och med kalenderåret näst efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra andra gruppen, till och med andra kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra tredje gruppen, till och med tredje kalenderåret efter det, då valet hålles,

för valkretsar, som tillhöra fjärde gruppen, till och med fjärde kalenderåret efter det, då valet hålles, samt

för valkretsar, som tillhöra femte gruppen, till och med femte kalenderåret efter det, då valet hålles.

För valkretsar, som tillhöra sjätte gruppen, gälla valen till och med sjätte kalenderåret efter det, då valet hålles.

Under kalenderåret närmast före det år, då de af Konungen förordnade valen sålunda upphöra att gälla, förrättas allmänna val af vederbörande valkretsear för närmast därefter följande sex år.

b) Andra Kammaren.

§ 13.

§ 14*).

§ 15*).

§ 16*).

§ 14.

§ 17*).

*) Lika med utskottets förslag.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 15.	§ 18*).
§ 16.	§ 19*).
§ 17.	
§ 18.	
§ 19.	§ 20*).
§ 20.	§ 21*).
§ 21.	§ 22*).
§ 22.	§ 23*).
§ 23.	§ 24*).

Öfvergångsstadgande*.

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 24.	§ 25*).
§ 25.	
§ 28.	§ 28*).
§ 38.	§ 38*).

*) Lika med utskottets förslag.

Bilaga till herr Blombergs m. fl. reservation.

Förslag

till indelning i sex grupper af valkretsarna för Första Kammarens bildande.

I.	Stockholms stad	9	
	Jönköpings län	6	
	Gottlands län	2	
	Västmanlands län	4	
	Västerbottens län	4	25.
II.	Stockholms län	6	
	Blekinge län	4	
	Malmö stad	2	
	Skaraborgs län	7	
	Gäflborgs län	6	25.
III.	Uppsala län	4	
	Kalmar södra landstingsområde	4	
	Malmöhus län	10	
	Göteborgs stad	4	
	Jämtlands län	3	25.
IV.	Södermanlands län	5	
	Kalmar norra landstingsområde	3	
	Hallands län	4	
	Örebro län	6	
	Västernorrlands län	7	25.
V.	Östergötlands län	7	
	Kronobergs län	5	
	Göteborgs och Bohus län	6	
	Gäfle stad	1	
	Värmlands län	6	25.
VI.	Norrköpings stad	1	
	Kristianstads län	6	
	Älfsborgs län	8	
	Kopparbergs län	6	
	Norrbottens län	4	25.
			150.

af herrar af *Callerholm, Ericsson* i Vallsta, *Darin, Kvarnzelius, Beckman, Jönsson, von Schéele* och *Centerwall*, hvilka anförde:

»Utskottets majoritet, bestående af dess medlemmar från Första Kammaren jämte en ledamot från Andra Kammaren, har i hufvudsaklig anslutning till en af herr A. Petersson i Påboda framburen motion tillstyrkt införande af så kalladt proportionellt valsätt och framlagt förslag till därmed sammanhängande ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen.

Då vi icke funnit oss öfvertygade om berättigandet af de skäl, som anförts för det slut, hvartill utskottet kommit, och äfven i öfrigt hafva anmärkningar att framställa mot utskottets utlåtande, få vi härmed mot detsamma anmäla vår reservation.

För vår del intaga vi den ståndpunkt, som är angifven i Kungl. Maj:ts till innevarande riksdag aflåtna proposition n:r 55, hvilken är att anse som utslaget af ett sedan länge fortgående arbete för rösträttsfrågans lösning och är frukten af noggranna utredningar, företagna med de medel, som endast stå en regering till buds, och hvilken enligt vår uppfattning motsvarar de åsikter, som omfattats af det öfvervägande flertalet bland dem som önska en rösträttsreform.

Hvad beträffar det af utskottet gillade proportionella valsättet, äro skälen för och mot så ofta och så uttömmande behandlade, att ett närmare ingående på frågan icke synes oss behöfligt. Dock kunna vi ej underlåta att härvid göra några erinringar.

Utskottet har vid de två sistförflutna årens riksdagar med all önskvärd tydlighet uttalat den enligt vår öfvertygelse riktiga åsikten, att 'tillämpningen af den proportionella valprincipen vid val till Första Kammaren förutsätter en fullständig omgestaltning med afseende å grunderna och sättet för kammarens bildande', och att 'spörsmålet om användande af nämnda valprincip är af så djupt ingripande betydelse, att detsamma icke kan utan en föregående noggrann utredning öfverskådas och bedömas'. Detta oaktadt har utskottet icke tvekat att förelägga innevarande års riksdag ett förslag om tillämpning af proportionell valprincip vid utseende af Första Kammarens ledamöter, om hvilket förslag med skäl torde kunna sägas, att det är i saknad af den utredning, som frågans ingripande betydelse kräfver. Därtill kommer, att utskottet föreslagit användning af en valmetod, om hvilken utskottet själf i sitt utlåtande säger, att 'den icke synes vara i alla detaljer utarbetad', hvaraf ock torde följa, att den icke heller i sitt nuvarande skick låter sig till sina verkningar rätt bedömas.

Vidare har utskottet ej ens antydningssvis tillkännagifvit sin åsikt angående den af herr Petersson m. fl. begärda begränsningen af kommunala röstmaximum. Väl är det sant, att konstitutionsutskottet ej har att afgifva förslag angående denna del af ofvan nämnda motionärers framställning; men det hade för bedömandet af allvaret i utskottsmajoritetens reformvänlighet i denna fråga ej varit utan vikt, om utskottet i sin motivering tillkännagifvit sin uppfattning härutinnan.

Rörande de anmärkningar, som kunna framställas mot utskottets utlåtande äfven från dess egen utgångspunkt, såsom i fråga om valkretsindelningen, om vissa punkter i stadgandena angående suppleanter m. m., anse vi oss ej här böra yttra oss.

Utan att misskänna det arbete, som utskottet nedlagt på sitt utlåtande, anse vi dock, att utarbetandet af ett förslag till en så genomgripande ändring hade fordrat mera omfattande förarbeten och ett vida mera djupgående studium, än vare sig de motionärer, hvilkas förslag legat till grund för utskottets framställning, eller utskottet själf kunnat ägna åt frågans utredning. Därigenom har måhända ock öppnats tillfälle för utomstående, i praktiskt politiska värf oerfarna teoretiker att låta opröfvade doktriner öfva inverkan vid frågans bedömande. Härigenom har utskottets förslag i ännu högre grad, än hvad annars skulle blifvit fallet, fått karaktären af ett steg ut i det okända.

I motsats mot utskottets förslag utgår Kungl. Maj:ts proposition från redan gifna förutsättningar och ansluter sig till en lång historisk utveckling. Vi äro förvissade, att äfven med den utsträckning, som rösträtten skulle få enligt Kungl. Maj:ts förslag — en utsträckning, som för öfrigt endast innebär infriandet af löften, som gäfvos vid tiden för den nya härordningens införande — minoriteterna allt framgent skola kunna göra sig hörda.

För oss står slutligen klar sanningen af uttalandet i Kungl. Maj:ts proposition om nödvändigheten af en snar lösning af rösträttsfrågan. Vi kunna därför ej annat än med djup oro för fosterlandets välfärd finna oss stå inför möjligheten af ett ytterligare dröjsmål med afgörande af denna landets lifsfråga. Vi äro genomträngda af öfvertygelsen, att endast en snar lösning af rösträttsfrågan på den historiskt gifna grunden, icke införande af ett nytt äfven i främmande länder föga pröfvadt, till sina verkningar oberäkneligt valsysteem kan bibehålla lugn och stadga i våra inre politiska och sociala förhållanden. Vi kunna i likhet med åtskilliga ledamöter af Första Kammaren ej utan allvarliga farhågor se, huru de, som nu motsätta sig en lösning enligt de i Kungl. Maj:ts proposition framlagda grunder, utan att taga varning af före-

gående misslyckade försök, kasta sig in på en ny väg, som efter allt att döma, ej kan bli annat än en återvändsgränd.'

På grund af hvad vi här anfört, och i öfverensstämmelse med de åsikter, som vi nu och tillförene haft tillfälle att uttala, få vi hemställa,

att Riksdagen ville såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga det af Kungl. Maj:t i proposition n:o 55 till innevarande riksdag framställda förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22, äfvensom §§ 25 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.»

af herr *Jansson* i Djursätra, hvilken yttrat:

»Då jag hyser den öfvertygelsen, att rösträttsfrågan på ett tillfredsställande sätt kan lösas endast genom att fortfarande tillämpa majoritetsprincipen, har jag inom utskottet i hufvudsak anslutit mig till den kungl. propositionen; men då jag i likhet med utskottet hyser den uppfattningen, att valrätt till Riksdagens Andra Kammare icke bör medgifvas andra personer än dem, som äro skyldiga att till staten erlägga direkt skatt, hemställer jag, att § 15 riksdagsordningen i Kungl. Maj:ts proposition må erhålla följande lydelse:

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlägga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar»;

af herrar *Berg* och *Carl Nyström*, i afseende å viss del af utskottets motivering;

vid punkten 2:o) af utskottets hemställan:

af herrar *J. F. Nyström*, af *Ekenstam*, *Sjöholm*, *Berlin*, *Östberg*, *Darin*, *Jansson*, *Jönsson* och *von Schéele*, hvilka yrkat afslag å utskottets hemställan i denna punkt;

af herrar *Kvarnzelius* och *Beckman*, som ansett, att utskottet bort hemställa:

att Riksdagen, i anledning af de uti herr Lithanders motion n:o 31, herr Sjöcronas motion n:o 32, herr Lindhagens m. fl. motion n:o 143 och herr Hörnsténs m. fl. motion n:o 144 gjorda framställningar, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes särskildt låta utreda frågan om beredandet af rösträtt, vid val till Riksdagens Andra Kammare, jämväl åt kvinnor samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning;

vid punkten 3:o) r) af utskottets hemställan:

af herrar *Kvarnzelius*, *Beckman* och *Centerwall*, som ansett, att utskottet bort hemställa:

att Riksdagen, med anledning af herr Ödmans motion, n:o 135, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan, om och i hvilken utsträckning möjlighet må kunna beredas sådana röstberättigade, som vid valtillfället

vistas utomlands, eller inom riket, men af sin tjänst eller annan giltig orsak äro förhindrade att vid valet sig inställa, att skriftligen få insända sina röster till valförrättaren, samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. <i>Kungl. Maj:ts Proposition.</i>	
Förslag till grundlagsändringar	1
,, ,, vallag	7
Departementschefens yttrande	33
II. <i>Motioner:</i>	
Herr Warburgs motion	
Förslag	50
Motivering	144
Herr friherre De Geers motion	
Förslag	50
Motivering	146
Herr Johansons motion	
Förslag	50
Motivering	150
Herr Kjelléns motion	
Förslag	54
Motivering	151
Herr Nordströms motion	
Förslag	56
Motivering	205
Herr Hörnsténs m. fl. motion	
Förslag	56
Motivering	207
Herr Brantings m. fl. motion	
Förslag	58
Motivering	207

	Sid.
Herr Lindhagens m. fl. motion	
Förslag	60
Motivering	214
Herr Sjöcronas motion	
Förslag	61
Motivering	228
Herr Hägglunds motion	
Förslag	65
Motivering	232
Herrar Billings och Svedelius motion	
Förslag	75
Motivering	236
Herr Svenssons motioner	
Förslag	81
Motivering	237
Herrar friherre Adelswårds och Hammarskjölds motion	
Förslag	91
Motivering	250
Herr Peterssons m. fl. motion	
Förslag	101
Motivering	271
Herr Lundebergs m. fl. motion	
Förslag	137
Motivering	294
Herr Ödmans motion	
Förslag	138
Motivering	305
Herr Anderssons motion	
Förslag	143
Motivering	306
Herr Lithanders motion	
Förslag	143
Motivering	307
Herr Montgomerys motion	314

	Sid.
III. Till utskottet öfverlämnade statistiska tabeller	313
IV. Sammanfattning af förslagens innehåll	315
V. Utskottets yttrande	
a) Rösträttsfrågan vid de närmast föregående årens riksdagar	324
b) Allmän motivering	325
c) Speciell ,,	340
VI. Utskottets hemställan	348
VII. Reservationer af:	
Herr Blomberg m. fl.	371
Herr af Callerholm m. fl.	377
Herr Jansson	379
Herrar Berg och Carl Nyström	380
Herr J. F. Nyström m. fl.	380
Herrar Kvarnzelius och Beckman	380
Herr Kvarnzelius m. fl.	380